

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Spor o práva na těžbu nerostných surovin v Arktidě

Gabriela Benešová

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Spor o práva na těžbu nerostných surovin v Arktidě

Gabriela Benešová

Vedoucí práce:

PhDr. Pavel Hlaváček, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce PhDr. Pavlu Hlaváčkovi, PhD. za odborné vedení, věcné připomínky a rady při zpracování této bakalářské práce.

Seznam zkratek

AC – Arktická rada, *Arctic council*

AEPS – Strategie pro ochranu arktické přírody, *Arctic Environmental Protection Strategy*

AMAP – Arktický monitorovací a hodnoticí program, *Arctic Monitoring and Assessment Programme*

CARA – Průzkum arktických zdrojů, *Circum-Arctic Resource Appraisal*

EEZ – Exkluzivní ekonomická zóna, *Exklusive Economic Zone*

ICJ – Mezinárodní soudní dvůr, *International Court of Justice*

IEA – Mezinárodní energetická agentura, *International Energy Agency*

IPCC – Mezivládní panel pro změnu klimatu, *Intergovernmental Panel on Climate Change*

ISA – Mezinárodní úřad pro mořské dno, *International Seabed Authority*

ITLOS – Mezinárodní soud pro námořní právo, *International Tribunal for the Law of the Sea*

NEP – Severovýchodní cesta, *Northeast Passage*

NWP – Severozápadní cesta, *Northwest Passage*

OSN – Organizace spojených národů, *United Nations*

RF – Ruská federace, *Russian Federation*

UNCLOS – Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, *United Nations Conventions on the Law of the Sea*

USA – Spojené státy americké, *United States of America*

USSR – Svaz sovětských socialistických republik, *Union of Soviet Socialist Republics*

USGS – Geologické služby Spojených států, *United States Geological Survey*

OBSAH

ÚVOD	1
1 ARKTICKÝ REGION	4
2 SUROVINOVÉ ZDROJE V ARKTIDĚ	9
3 MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ REŽIM	12
3.1 ÚMLUVA OSN O MOŘSKÉM PRÁVU	12
3.2 ARKTICKÁ RADA	15
3.3 ILULISSATSKÁ DEKLARACE	16
4 SPORNÉ OTÁZKY	17
4.1 KONTINENTÁLNÍ ŠELF	17
4.2 HRANICE MEZI STÁTY	18
5 AKTÉŘI	20
5.1 RUSKO	20
5.2 SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ.....	25
5.3 KANADA.....	29
5.4 DÁNSKO	35
5.5 NORSKO	37
ZÁVĚR	42
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	46
7 RESUMÉ	60
8 SEZNAM PŘÍLOH	61

ÚVOD

Pro většinu lidí Arktida představuje pouze bílou zamrzlou plochu obklopenou Severním ledovým oceánem. Oblast Arktidy a její vnímání se za poslední století zásadně proměnilo. Před více než sto lety byla Arktida na okraji zájmů i těch zemí, které jsou s regionem svázány. Počátkem 20. století nastal zvýšený zájem, a to kvůli sporu veden o Špicberky. Během 2. světové války tvořila Arktida spojnici mezi Sovětským svazem a západními spojenci. Během studené války se region stal důležitým strategickým místem. Oba hlavní aktéři to zde k sobě měli nejbližší. Oblast byla militarizována a existovalo zde riziko vojenského střetu.

Po studené válce se snížil zájem o oblast z bezpečnostního a vojensko-strategického hlediska. Tato situace netrvala dlouho. Kvůli globálním klimatickým změnám a rostoucí poptávce po nerostných surovinách se začala situace měnit. Odhaduje se, že v posledních pětadvaceti letech pravděpodobně již trvale zmizelo 41 % permanentní ledové pokrývky v regionu (Borgenson 2008: 66). Podle studie americké vládní agentury *United States Geological Survey* z roku 2008 se v oblasti nachází 30 % světových konvenčních neobjevených zásob plynu a 13 % neobjevených konvenčních zásob ropy (USGS 2008).

Postupné oteplování, tání ledovců a také neustálé technologické pokroky otevírají přístup k velkému ekonomickému potenciálu Arktidy. Tato skutečnost s sebou přináší zvýšený zájem okolních zemí o možnost využívat nerostné bohatství, které Arktida nabízí. Vznikají však spory o to, které státy mají právo těžby. Základní právní rámec pro Arktidu je tvořen Úmluvou OSN o mořském právu z roku 1982, která rozděluje moře a oceány na několik zón a určuje pravidla aktivit v oceánech. Jako hlavní mezinárodní organizace v regionu působí Arktická rada. Společné vládnutí v Arktidě je značně komplikováno nároky států na kontinentální šelfy, které jsou často bohaté na nerostné suroviny. Státy, které prokáží, že se jedná o pokračování právě jejich pevninské části, získají právo na nerostné bohatství, které kontinentální šelfy ukrývají.

Navíc vztyčení ruské vlajky na dno Severního ledového oceánu v místě severního pólu v roce 2007 zaktivizovalo pozornost všech arktických států. Z ruské strany se jednalo spíše o politický akt, který měl upozornit na „medvěda z východu“. Země reagovaly vysláním svých vědeckých expedicí a deklarovaly či aktualizovaly své arktické strategie.

Cílem předkládané práce je zachytit dosavadní vývoj v Arktidě a potvrdit či vyvrátit, zda bude nynější právní režim, založený na Úmluvě OSN o mořském právu a na existenci Arktické rady jakožto hlavní mezinárodní organizací v Arktidě, dostačující k vyřešení územních sporů mezi tamními aktéry. Bakalářská práce je rozdělena do sedmi kapitol, včetně úvodní části a závěru. S arktickým regionem se blíže zabývám v kapitole první. Vymezení regionu je v případě Arktidy nezbytné. Neexistuje jednotná definice ohledně vymezení samotného regionu, proto jej nelze vynechat. Následně dojde k základní charakteristice vývoje regionu z historického hlediska a stručnému přiblížení klimatických změn, kterými region prochází. Druhá kapitola je věnována surovinovým zdrojům. Je zde uvedeno, kolik nerostných surovin se v Arktidě nachází a jak jsou rozmístěny. Třetí kapitola se zabývá právními rámci působícími v oblasti Arktidy. Je zde představen vývoj mezinárodního práva, který vyústil k podepsání Úmluvy OSN o mořském právu a také vznik Arktické rady jako mezivládního fóra mezi arktickými státy.

Další kapitola je věnována sporným otázkám. Teritoriální otázky jsou rozděleny do dvou skupin. První jsou bilaterální spory při vymezení hranic mezi státy. Druhou skupinu tvoří vymezení hranic ve středové oblasti Severního ledového oceánu. V rámci této kapitoly je také vysvětleno, jak mají jednotlivé státy postupovat, když chtějí prodloužit hranice své exkluzivní ekonomické zóny a dostat se tak k nerostnému bohatství, které je ukryté v kontinentálních šelfech.

Pátá kapitola se zabývá jednotlivými aktéry, kteří jsou schopni formovat arktickou politiku. V rámci širšího vnímání regionu spadá do Arktidy

osm států¹. Pouze pět států je omýváno vodami Severního ledového oceánu² a u Komise pro hranice kontinentálního šelfu mohou žádat o rozšíření svých exkluzivních ekonomických zón v oblasti Severního ledového oceánu. Náplní kapitoly je představit postoj zemí při výše zmíněném procesu rozšiřování EEZ. A představení sporů mezi jednotlivými státy a také spory ohledně hranic, kdy se návrhy o rozšíření vzájemně překrývají.

Základní použitý metodologický přístup v této práci odpovídá empiricko-analytickému přístupu. Techniku sběru dat bude převážně představovat obsahová analýza relevantních dokumentů, článků strategií zabývajících se arktickým regionem, které vydávají vlády jednotlivých arktických zemí. Ke zpracování této bakalářské práce jsem využila jak českých, tak zahraničních relevantních zdrojů. Dostupnost zahraničních publikací není v České republice úplně dostačující. Většinu zdrojů však tvoří odborné zahraniční články z oblasti politiky, mezinárodních vztahů a práva, které jsou dostupné online v odborných databázích a na internetu.

¹ USA, Kanada, Dánsko, Norsko, Rusko, Island, Finsko a Švédsko.

² USA, Kanada, Dánsko, Norsko, Rusko.

1 ARKTICKÝ REGION

Obecně lze říci, že Arktida je nejsevernější částí světa. Jde o území, které zahrnuje vnější okraje evropského, amerického a asijského kontinentu a celý Severní ledový oceán i se všemi ostrovy, které se v něm nachází. Až do roku 1958 bylo přijímáno tvrzení, že Arktida je kontinent. Tvrzení bylo vyvráceno, když americká atomová ponorka *USS Nautilus* severní pól podplula a zjistila, že se nejedná o kontinent, ale o trvale zamrzlou hladinu Severního ledového oceánu. Při přesném vymezení arktického prostoru nepanuje všeobecná shoda. Existuje více možností, jak region vymezit (Łuszczuk 2012: 66).

Alf Håkon Hoel uvádí tři nejčastěji používané definice Arktidy. Jedná se o:

- 1) oblast ležící na sever od linie 10 °C izotermy v měsíci červenci³;
- 2) oblast na sever od severního polárního kruhu (tj. 66° 33' severní šířky);
- 3) oblast širšího vymezení, která zahrnuje sever Skandinávie a hranice Severního ledového oceánu (Hoel 2009: 82).

Jednou z dalších možností určení hranic je vymezení hranic lesa (*tree line*) či mořská hranice, kdy je hranice určena přechodem mezi studenými a teplými vodami (*marine boundary*) (viz příloha č. 1). Arktická rada pracuje s hranicí, která je určena jak geograficky, tak kulturně-politicky. Na euroasijském kontinentu vymezuje Arktidu severní polární kruh, tedy běžně přijímaná geografická hranice, tj. 66°32' severní šířky. V severní Americe je hranice vymezena převážně 60°, resp. 55° severní šířky, a to proto, aby byly zahrnuty příslušné samosprávné celky v Dánsku (Grónsko), Kanadě a ve Spojených státech (Tesař 2008: 7).

Do Arktidy tak lze řadit jeden celý stát (Island), jeden federální stát (Aljaška v USA), dvě federální teritoria (Yukon a Severní teritoria

³ Resp. oblast, kde i v nejteplejší části roku nestoupne teplota nad 10 °C.

v Kanadě), autonomní území Dánska Faerské ostrovy, dvě samosprávná území Inuitů: Grónsko, které je volně vázané k Dánsku a Nunavut v Kanadě⁴. Dále čtyři autonomní okruhy sibiřských národů: Něnecký, Jmalsko-něnecký, Tajmyrský a Čukotský. Přibližně polovina ruské federální republiky Sacha (Jakutsko). Také tři nejsevernější kraje v Norsku (Nordland, Troms, Finnmark), jeden nejsevernější kraj ve Švédsku (Norrbotten), jeden ve Finsku (Lappi) a jeden v Rusku (Murmansk). V těchto krajích žijí Saamové (dříve Laponci) (Tesař 2008: 8).

Středobodem Arktidy je Severní ledový oceán⁵. Je nejmenším ze čtyř oceánů na naší planetě. Jeho rozloha je 13 milionů km² a zabírá přibližně 4 % povrchu moří a oceánů (Ištok 2012: 94). Nejhlubší místo oceánu je Polární hlubokomořská planina s hloubkou 5449 metrů (Gordon – Baker 2013: 99). Součástí Arktického oceánu je několik moří- Barentsovo moře, Norské moře, Grónské moře, Východosibiřské moře, Karské moře, Baffinovo moře, moře Laptěvů, Čukotské moře, Beaufortovo moře- zátok a zálivů Hudsonův záliv, Baffinův záliv, Jamesova zátoka. S Tichým oceánem je spojen Beringovým průlivem a s Atlantickým oceánem mořem Grónským a Labradorským (Novotný 1986: 10–11).

Jedna třetina zemského povrchu v Arktidě se nachází nad hladinou moře. Další třetina je tvořena kontinentálními šelfy, které se nacházejí v hloubce méně než 500 metrů (Gautier a kol. 2009: 1175). I když většinu regionu dominuje oceán, najde se zde i celá řada ostrovů. Mezi politicky nejvýznamnější patří Grónsko a také Špicberky a Medvědí ostrov v souostroví Svalbard. Dále pás ostrovů podél euroasijského pobřeží a seskupení ostrovů na sever od kanadského pobřeží. Severní ledový oceán spojuje několik velkých řek, zejména severoamerická Mackenzie,

⁴ Autor ve své práci uvádí ještě třetí samosprávné území Nunavik, u kterého se osamostatnění předpokládalo v roce 2011. Obyvatelé se však v referendu vyslovili proti vytvoření regionálního parlamentu (CBC 2011).

⁵ Někdy označován také jako Arktický oceán.

ruská Lena, Jenisej a Ob. V sezóně jsou tyto řeky využívány pro námořní přepravu (Chrášťanský – Jenne 2010).

Jak bylo již řečeno výše, Arktida se rozkládá na velmi rozlehlé ploše. Přičteme-li extrémní klimatické podmínky, velkou vzdálenost mezi hlavními centrálními body, nelze očekávat husté zalidnění této oblasti.

Díky rozdílným definicím oblasti jsou jisté odchylky i v uvádění počtu obyvatel. Nejčastěji bývá uváděno, že Arktida je tvořena přibližně 4 milionovou populací. Z toho až jedna desetina je tvořena původními obyvateli, kteří jsou rozptýleni v mnoha komunitách po celém území Arktidy. Vyjma Kanady a Grónska jsou původní obyvatelé v minoritě oproti ostatním obyvatelům (rozložení obyvatel viz příloha č. 2) (Ahlenius 2005).

V Arktidě žije přes 40 různých etnických národů. Původní obyvatelé nyní čelí masivní environmentální změně. Nedávné objevy přírodních zdrojů a vzrůstající zájem o turismus přivádí do regionu mnoho nových nepůvodních obyvatel (Georgescu 2009: 21).

Většina arktických obyvatel se koncentruje na euroasijské části Arktidy⁶. Americká část Arktidy je podstatně odlišná, co se týče rozvinuté infrastruktury i počtu obyvatel⁷. V případě Grónska je většina obyvatel koncentrována na jihozápadě ostrova (Chrášťanský – Jenne 2010).

Velmi diskutovaným tématem v souvislosti s Arktidou jsou změny klimatu. V posledních desetiletích vzrůstaly teploty vzduchu v Arktidě téměř dvojnásobně rychleji než ve zbytku světa (viz příloha č. 3). Toto

⁶ Velká většina měst se nachází na území Ruské federace (Murmansk, Norilsk, Archandelsk, Dudinka). Důležitými sídly v norské části jsou Tromsø a Bodø.

⁷ Mimo oblast ve vnitrozemí Aljašky a Aljašský záliv se nachází pouze několik osad většího významu. Například Barrow a Iqualuit, nicméně ani jedna nemá více jak 6 500 tisíce obyvatel.

rychlé oteplování lze částečně vysvětlit snížením odrazivosti⁸ povrchu souvisejícím s úbytkem ledové a sněhové pokrývky především u mořského ledu. Velkým problémem způsobeným růstem teploty je také nebývalý úbytek ledu v letním období. Od konce 70. let satelity začaly nepřetržitě monitorovat mořský led v Arktidě. Zjistily, že jej rok od roku ubývá (viz příloha č. 4). V roce 2012 bylo ledem pokryto o 18 % méně území než v roce 2007 a o 50 % než tomu bylo v 80. a 90. letech (UNEP 2014).

Vznikají studie, za jak dlouho se Arktida ocitne během léta bez ledu úplně. Mezivládní panel pro změny klimatu (*Intergovernmental Panel on Climate Change*) uvádí, že by tato situace mohla nastat kolem roku 2100 (IPCC 2007). Pro některé autory jsou to moc optimistické odhady. Peter Wadhams tvrdí, že bez ledu bude Arktida již na konci této dekády (Vidal 2012). Ale nejčastější odhady hovoří, že k tomu dojde kolem roku 2035 (Wang – Overland 2012).

Ztráta ledu v letním období v důsledku oteplování ohrožuje biodiverzitu v regionu. Oteplování může mít i dalekosáhlejší následky pro celkovou cirkulaci světového oceánu. Tání permafrostu⁹ a ledu v Severním ledovém oceánu přispívá k vzestupu vodní hladiny po celém světě a k uvolňování velkého množství oxidu uhličitého. Arktický oceán je také velmi náchylný k okyselení. To způsobuje problémy živočichům žijícím v Arktidě¹⁰ (UNEP 2014).

Další znepokojující změnou je zrychlování ústupu ledovců¹¹. Spolu s ústupem mořského ledu dochází v posledních letech i k ohřívání vod Severního ledového oceánu. Zmenšující se ledová vrstva dovoluje vodě

⁸ Odrazivost je optická vlastnost materiálu, která popisuje, jaké množství světla se odrazilo od materiálu v poměru k množství, které na materiál dopadlo.

⁹ Věčně zamrzlá půda.

¹⁰ Především ledním medvědům, mrožům a tuleňům.

¹¹ Nadmíru rychle ustupují ledovce na Aljašce. V posledních letech je zvýšený úbytek viděn i ve Skandinávii a na Svalbardu.

pohlcovat více tepla ze slunce. Navzdory zvýšení zimních sněhových srážek v některých oblastech dochází k celkovému poklesu sněhu. Prodloužení období bez sněhu má velký dopad na ohřívání vzduchu neboť snižuje odrazivost povrchu (Sommerkorn – Hassol 2009: 5–6).

Jak je výše zmíněno, globální oteplování klimatu vede ke změnám nejen v Arktidě. Tyto změny se nejeví nikterak prospěšné. Ale je třeba si uvědomit, že každá věc má svůj rub i líc. Paradoxně na postupném oteplování a následnému tání ledovců lze najít i pozitivní jevy. Tání ledové plochy usnadňuje a otevírá přístup k velkému ekonomickému potenciálu, který v sobě Arktida ukrývá. Jedná se o rozlehlá ložiska zásob nerostných surovin, ležících v moři či pevnině nebo využívání moře pro lodní přepravu.

Z historického hlediska je Arktida oblastí, která vždy lákala průzkumníky k objevování. Po objevení Ameriky proces zintenzívněl a s příchodem širších technologických možností ve druhé polovině 19. století ještě více zesílil. Po druhé světové válce došlo k výrazné transformaci arktického a subarktického regionu. Docházelo k výstavbě vojenských základem, narůstala migrace, ale také docházelo k narušování životního prostředí. Vzrůstaly rozdíly sousedících regionů v oblasti infrastruktury i mezi jednotlivými obyvateli Arktidy (Ištok 2012: 95).

Během studené války se Arktida stala jedním z nejdůležitějších vojensko-strategických regionů. USA a SSSR byly v této oblasti bezprostředními sousedy. Od konce 50. let se Arktida stala důležitým prostorem, kde se pohybovaly raketonosné jaderné ponorky připravené k útoku. Celý region prošel výraznou militarizací. Případná vojenská střetnutí v Arktidě se výrazně snížila po rozpadu SSSR. Klesl tak její geostrategický význam, ale naopak vzrostl význam ekonomický (Romancov 2008 4–7; Šanc 2011: 250).

2 SUROVINOVÉ ZDROJE V ARKTIDĚ

Světové zásoby nerostných surovin nejsou neomezené a jejich rozmístění na Zemi je nerovnoměrné. S tímto je úzce spojena teorie energetické bezpečnosti. Mezinárodní agentura pro energii (*International Energy Agency*) definuje energetickou bezpečnost jako pravidelné a včasné zajišťování dostatečného množství surovin za přijatelnou cenu (IEA 1985). Tato vcelku stručná definice postačí k pochopení, proč jsou státy motivovány k hledání nových ložisek surovin.

Oblast za polárním kruhem zabírá pouze 6 % zemského povrchu, ale mohla by ukrývat až 20 % neobjevených světových zásob ropy a zemního plynu. Přítomnost nerostných surovin v Arktidě je známa již několik desítek let¹². Nicméně až v posledních letech mohl nastat hlavně díky zlepšení technických přístrojů pro navigaci podrobnější průzkum. Doposud bylo v Arktidě objeveno přibližně 61 velkých ložisek ropy a zemního plynu- 43 z nich je v Rusku, 11 v Kanadě, 6 na Aljašce a 1 v Norsku (EY 2013).

Všeobecné tvrzení, že oblast Arktidy je bohatá na nerostné suroviny, především na ropu a zemní plyn potvrdily výsledky studie provedené v roce 2008 americkými geology. Průzkum možných nalezišť byl veden nezávislou vědeckovýzkumnou agenturou USGS (*United States Geological Survey*). První čísla týkající se možných nalezišť v arktické oblasti byla zveřejněna již v roce 2000. O odhady se rychle začala zajímat veřejnost. V médiích se objevovala čísla, která odhadovala, že v Arktidě se ukrývá až 25 % doposud neobjevených zásob ropy a zemního plynu. Zástupci USGS však tvrdili, že nic takového jejich zpráva neobsahovala. V tomto případě šlo o nedorozumění ze strany médií (Bailey 2007). Dokument, který agentura vydala v roce 2008, byl zveřejněn pod názvem *Circum-*

¹² Velké zásoby ropy a zemního plynu byly objeveny v Rusku v roce 1962, šlo o Tazovské ložisko. V roce 1967 bylo objeveno ložisko v aljašském Pradhoe Bay.

Artic Resource Appraisal (CARA). Studie vychází z pravděpodobnostního výzkumu. Vědci použili tzv. analogické modelování a geologickou syntézu¹³. Studie se omezila pouze na konvenční ropu a zemní plyn. Také nebrala v potaz hloubku, ve které se údajná naleziště nachází a tedy ani technologickou náročnost těžby či ekonomickou návratnost naleziště. Mnozí energetičtí experti považují tuto studii za zkreslující a tendenční, protože analýza je založena pouze na analogických a ne na reálných výzkumech, které by byly finančně velmi náročné (Paličková 2011: 67; USGS 2008). Studie uvádí, že se v Arktidě skrývá 30 % světových konvenčních neobjevených zásob plynu a 13 % neobjevených konvenčních zásob ropy. Tedy 1669 bilionů m³ plynu a 90 miliard barelů ropy (USGS 2008).

Zásoby nerostných surovin v Arktidě jsou rozmístěny nerovnoměrně (viz příloha č. 5 a č. 6). Nejvýznamnějším nalezištěm zemního plynu by měla být oblast Karského moře. Oblast by měla disponovat 39 % všech odhadovaných zásob zemního plynu. Většina ložisek se údajně nachází na pevninských šelfech do hloubky 500 metrů, tedy mimo pevninu (Gautier a kol. 2009).

Průzkum USGS se zabýval 33 regiony, později počet zúžil na 25. U těchto 25ti regionů byla desetiprocentní pravděpodobnost výskytu minimálně jednoho významného ložiska (USGS 2008). Bylo zjištěno, že západosibiřská a východní Barentsova pánev ukrývá podstatnou většinu zdrojů. Jedná se až o 47 % neobjevených arktických zásob zdrojů. Z toho 94 % tvoří zemní a zkapalněný zemní plyn. Co do rozmístění nalezišť panují v Arktidě mezi jednotlivými regiony velké rozdíly. V euroasijské části má být ukryto celkem 63 % zásob surovin, zejména v již zmíněné západosibiřské pánvi a východní Barentsově pánvi. Další euroasijskou atraktivní oblastí je západní Grónská pánev. V Severoamerické oblasti se

¹³ Tato metoda umožňuje studovat geologické procesy v laboratoři, kdy se u zkoumaného předmětu napodobí jeho fyzikální vlastnosti ve zmenšeném poměru a studuje se jeho vývoj.

ukrývá 36 % arktických surovinových zdrojů, zejména ropných. Nachází se v oblasti pánve Amerasia či arktické Aljašky. Severní Eurasie je tak považována za největší arktické naleziště plynu. Severní Amerika naopak ropy (Paličková 2011: 68).

Nutné je také uvést to, že ačkoli se v Arktidě podle průzkumu nacházejí nepřeberné zásoby nerostných surovin, tak není jejich těžba jednoduchá. Drsné zimní počasí vyžaduje speciálně navržené vybavení, které se dokáže s mrazivými teplotami vypořádat. V letních měsících je arktická tundra těžko přístupná kvůli bažinatému povrchu. Ledová pokrývka oceánu může snadno poškodit těžební zařízení a také bránit v přepravě materiálu a pracovníků. V oblasti za polárním kruhem vznikají vysoké náklady na přepravu především kvůli velkým vzdálenostem. V neposlední řadě výplaty lidí, kteří pracujících na ropných plošinách v izolovaném a nehostinném prostředí se pohybují v mnohem vyšších cifrách než jinde ve světě (King 2015).

I přes výše uvedené argumenty se ještě v roce 2012 při cenách ropy 110 dolarů za barel, zdála těžba ropy v Arktidě pro mnohé celkem lákavá. Nicméně o dva roky později klesla cena ropy téměř na polovinu. Největší norská těžařská společnost Statoil, která je v Arktidě jednou z nejaktivnějších, se v prosinci roku 2014 vzdala všech tří licencí, které pro těžbu v Arktidě měla. Výzkumný pracovník z oxfordského Institutu pro energetická studia (*Oxford Institute for Energy Studies*) James Henderson řekl, že těžba v Arktidě je poklesem cen značně narušena a toto narušení potrvá až do konce tohoto desetiletí (Holter 2015).

Nízká cena ropy a extrémní klimatické podmínky nejsou jedinou překážkou, se kterou se těžařské společnosti potýkají. Firmy musí také čelit silícím snahám organizací na ochranu životního prostředí, které jsou proti těžbě nerostných surovin v Arktidě. Aktivisté Greenpeace opakovaně obsazují ruské a norské ropné plošiny. Podle jejich názoru těžba způsobuje nenávratné poškození ekosystému a požadují po státech přijetí přísnějších politik na ochranu životního prostředí (Fouche – Koranyi 2014).

3 MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ REŽIM

Arktický region je oblast primárně pokryta mořem a je regulována mnoha mezinárodními režimy. Základní právní rámec pro tuto oblast byl založen Úmluvou OSN o mořském právu (*United Nations Convention on the Law of the Sea*) v roce 1982. Jako hlavní mezinárodní organizace pak v regionu působí Arktická (*Arctic Council*) (Wegge 2011: 171).

3.1 Úmluva OSN o mořském právu

V první polovině 20. století přestával být dodržován tzv. princip svobody moří (*freedom of the seas doctrine*). Princip umožňoval uplatňovat národní právo na úzký pruh moře podél pobřeží. Část moře za touto linií mohla být využívána kýmkoliv a nepatřila nikomu (OSN 1998). K právní kodifikaci principů řídících aktivity na mořích došlo v roce 1958 na konferenci v Ženevě. Byly zde přijaty čtyři zásadní mezinárodní smlouvy. Jednalo se o tyto dokumenty: Úmluva o pobřežních vodách a pásmu souvislém, Úmluva o pevninské mělčině (kontinentálním šelfu), Úmluva o volném moři, Úmluva o ochraně biologického bohatství volného moře (Lukášek 2011: 121). Nicméně některé otázky jako vymezení přesné šířky pobřežního moře a stanovení vnější hranice kontinentálního šelfu zůstaly nevyřešeny. V otázce hospodářského využívání přilehlé zóny, výlučné ekonomické zóny a využívání mořského dna pod volným mořem zůstaly také otazníky (Lukášek 2011: 121–122; OSN 1998). Z těchto důvodů a také kvůli nespokojenosti některých zemí o podobě mořského práva byla svolána třetí mezinárodní konference o mořském právu¹⁴. Konference probíhala v letech 1973-82. Na jejím konci byl přijat komplexní mezinárodněprávní dokument o mořském právu. Tím dokumentem byla Úmluva OSN o mořském právu (dále jen Úmluva) (Lukášek 2011: 122). Úmluva vstoupila v platnost v roce 1994. K počátku roku 2015 byla Úmluva ratifi-

¹⁴Druhá konference proběhla v roce 1960. Avšak státy nenalezli konsenzus a tak z této konference nevzešla žádná mezinárodní dohoda.

kována 167 státy (OSN 2015). Úmluva byla ratifikována všemi arktickými státy kromě USA¹⁵.

Na Úmluvu OSN o mořském právu¹⁶ je nahlíženo jako na jeden z nejkompaktnějších nástrojů mezinárodního práva. Obsahuje 320 článků a 9 doplňků. Určuje pravidla veškerých aktivit v oceánech. Jako je využívání jejich zdrojů, průzkum, ochrana přírodního bohatství, ochrana životního prostředí v oblasti oceánu. Také se zabývá otázkou rybolovu a lodní přepravy. Pro tuto práci je stěžejní úloha Úmluvy při stanovení pravidel výzkumu a těžby nerostných surovin (Informační centrum OSN v Praze 2005).

Moře a oceány jsou dle Úmluvy rozděleny do několika pásem a oblastí. Úmluva hovoří o jedenácti kategoriích vod. Z toho 5 kategorií má zvláštní význam pro oblast Arktidy. Jsou jimi teritoriální moře, exkluzivní ekonomická zóna, kontinentální šelf, mezinárodní volné moře a oblast za hranicemi národní jurisdikce – mořské dno a jeho podzemí (grafické zobrazení jednotlivých zón viz příloha č. 7) (Janicki 2012: 89).

Hranice teritoriálních vod¹⁷ (*Territorial waters*) jsou v kompetenci jednotlivých států a mohou si je určit samy. Limitující hranicí je 12 námořních mil od základní linie. Základní linií se rozumí místo, kde nastává nejnižší odliv. Na tomto území stát vykonává suverénní moc jak vůči mořskému dnu, zemskému nitru, tak i vzdušnému prostoru. Omezením suverenity daného státu je právo pokojného proplutí pro ostatní lodě (OSN 1982).

Další oblastí definovanou v Úmluvě je výlučná ekonomická zóna (*Exklusive Economic Zone*). Pásmo bylo vytvořeno na základě nátlaku ze strany rozvojových zemí, které jsou závislé na tržbách z rybolovu. Šířka výlučné ekonomické zóny nesmí přesahovat 200 námořních mil od základní linie. Tuto část moře si žádný stát nesmí přivlastnit, státy však

¹⁵ K postoji USA k Úmluvě OSN o mořském právu viz níže.

¹⁶ Také označována jako ústava pro oceány.

¹⁷ Označovány také jako pobřežní či výsošné vody.

mají právo v oblasti provádět průzkum, využívat přírodní zdroje jak živé, tak neživé. Využívat mořské dno, podzemí a vody nad nimi. Jedná se tak o status smíšené povahy, kdy se dá hovořit o mezinárodních prostorech, ale zároveň jsou poskytnuta výlučná práva jednotlivým pobřežním státům (OSN 1982; Ondřej 2000: 8).

Důležitým termínem v předkládané práci je kontinentální šelf (*Continental shelf*). Kontinentální šelfy v Arktidě na sebe upoutaly pozornost díky zásobám nerostných surovin, které v sobě podle geologů z výzkumné agentury USGS ukrývají. Dle Úmluvy je kontinentální šelf (pevninská mělčina) mořské dno a podzemí podmořských oblastí, které leží za hranicí teritoriálního moře po přirozeném prodloužení jeho pevninského území. Státu náleží mořské dno a podzemí do vzdálenosti 200 námořních mil od základní linie (OSN 1982). Jde o jakousi platformu lemující kontinent pod mořem. Bývá pravidlem, že v oblasti kontinentálního šelfu není moře příliš hluboké. Za kontinentálním okrajem, který je hranicí šelfu, hloubka značně narůstá (Vaculčík 2013: 59–60). V případě, že okraj kontinentálního šelfu přesahuje vzdálenost 200 námořních mil, může být hranice posunuta až tam, kde kontinentální šelf končí¹⁸. Nesmí zde být však překonána hranice 350 námořních mil od základní linie (OSN 1982).

Volné moře zahrnuje všechny části moře, které nespádají do výlučných ekonomických zón, do pobřežních moří, vnitrozemských vod států a souostrovnických vod souostrovnických států. Volné moře je otevřeno všem státům. Žádný stát si tak nemůže podrobit jakoukoliv část volného moře a uplatňovat zde svrchovanost. Kromě volného moře je mezinárodním prostorem i dno moří a oceánů a jejich podzemí nacházející se za hranicí národní jurisdikce a za hranicemi kontinentálních šelfů. Všechna práva na zdroje spadají pod společné dědictví lidstva. Zdroje jsou jménem lidstva spravovány Mezinárodním úřadem pro mořské dno (*International Seabed Authority*) (Lukášek 2011: 123; OSN 1982).

¹⁸ O rozšiřování území jednotlivých států srze kontinentální šelf viz níže.

3.2 Arktická rada

První významnou spoluprací napříč celou Arktidou bylo podepsání Strategie pro ochranu arktické přírody (Arctic Environmental Protection Strategy). Jednalo se o multilaterální právně nezávaznou dohodu (Šanc 2011: 250). Poprvé byly popsány environmentální problémy a hrozby, kterým Arktida čelí¹⁹. V rámci AEPS byly vytvořeny čtyři pracovní skupiny, které se zabývají ochranou arktické fauny a flóry, ochranou mořského prostředí a monitorováním oblasti.

Založení Arktické rady v roce 1996 prohloubilo a rozšířilo mandát existující spolupráce týkající se především ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje. Pracovní skupiny, které vznikly v rámci AEPS, byly přeneseny do struktur Arktické rady. Nově byla zařazena do struktur Arktické rady pracovní skupina pro udržitelný rozvoj (Koivurova 2008: 16). Arktická rada byla založena Ottawskou deklarací jako mezivládní fórum pro zajištění spolupráce a koordinace mezi arktickými státy. Deklarace definovala tři druhy členství. Členskými zeměmi (*Member*) Arktické rady jsou státy ležící na území Arktidy: Kanada, Dánsko, Finsko, Island, Norsko, Ruská federace, Švédsko a Spojené státy americké. Další druh členství je stálý účastník (*Permanent Participants*). Do této skupiny spadají skupiny zastupující původní obyvatelstvo. Status pozorovatelských zemí (*Observers*) může získat jakákoli ne-arktická země, vládní či nevládní organizace (Koivurova – VanderZwaag 2007: 129–130).

Arktické radě se podařilo zapojit do aktivit v Arktidě původní obyvatelstvo. Také se aktivně zapojuje do debat nad politickými tématy, do řešení otázek environmentální ochrany či udržitelného rozvoje. Ale i přes řadu úspěchů bývá rada považována za relativně bezzubou organizaci, která postrádá možnost tvořit právně závazná rozhodnutí. Je závislá na dobré vůli jednotlivých vlád (Young 2009: 79; Koivurova – VanderZwaag 2007: 191).

¹⁹ Existence přetrvávajících organických látek, radioaktivita, těžké kovy, kuku, okyselování a ropná znečištění.

3.3 Ilulissatská deklaráce

Významným milníkem v otázce řešení teritoriálních sporů byl rok 2008. Arktická pětka se rozhodla pro vytvoření užšího fóra v rámci Ilulissatské deklaráce (*Ilulissat Declaration*). Političtí představitelé pěti pobřežních států Severního ledového oceánu podepsali v květnu 2008 v Grónsku Ilulissatskou deklaraci, kde potvrdili svou suverenitu nad územími v Severním ledovém oceánu (Koivurova 2011: 216).

Státy zdůraznily, že odmítají potřebu vytvořit nový právní režim pro Arktický oceán. Zdůraznily, že chtějí mezi sebou rozšířit spolupráci ve vědě a výzkumu. A především řešení sporů týkající se teritoriálních nároků bude podléhat již existujícímu mezinárodnímu právu, které zahrnuje Úmluvu OSN o mořském právu (*Ilulissat Declaration 2008*).

4 SPORNÉ OTÁZKY

Podle Hoela (2009: 87) lze sporné teritoriální otázky rozdělit do tří kategorií: (1) bilaterální spor mezi zeměmi ohledně společných hranic, (2) vymezení hranic ve středové oblasti Severního ledového oceánu a (3) otázka průlivů. Pro potřeby této práce, která se zabývá využitím nerostných surovin, není otázka průlivů a lodních cest podrobněji zkoumána. Velká část Severního ledového oceánu je za hranicí 200 námořních mil jednotlivých států včetně dna severního pólu. Tudíž je zde velký prostor pro uplatnění nároků jednotlivých států. Jediná možnost jak země mohou získat právo na těžbu surovin ležících na mořském dně v oblasti volného moře, je prodloužení hranic svého kontinentálního šelfu.

4.1 Kontinentální šelf

Úmluva OSN o mořském právu dává oprávnění pobřežním státům stanovit si EEZ dlouhou 200 námořních mil. Pokud jejich kontinentální šelf přesahuje limit 200 námořních mil, stát má právo na prodloužení hranice a pádem získá tedy svrchovanost nad zdroji uvnitř i na kontinentálním šelfu (Hoel 2009: 92).

V případě rozšíření kontinentálního šelfu Úmluva určuje postup pro stanovení hranic a zároveň zřídila instituci zabývající se touto problematikou. Komise pro hranice kontinentálního šelfu (dále jen Komise) sestává z 21 členů. Jsou to odborníci z oboru geologie, geofyziky, hydrografie. Jsou voleni účastnickými státy z řad jejich občanů na období 5 let a mohou být zvoleni opakovaně (OSN 1982). Samotný akt návrhu na prodloužení je vykonán stejně unilaterálně jako stanovení EEZ s hranicí 200 námořních mil. Avšak finální rozhodnutí podléhá doporučení komise, která jsou konečná a závazná (Matz-Lück 2009: 244).

Postup při prodlužování hranic kontinentálního šelfu upravuje Úmluva takto: „Tam, kde má pobřežní stát v úmyslu stanovit v souladu

s článkem 76 vnější hranici svého kontinentálního šelfu směrem do moře za pásmem 200 námořních mil, předloží Komisi podrobné údaje o této hranici spolu s podpůrnými vědeckými a technickými údaji, a to co nejdříve, ale v každém případě do 10 let od vstupu této Úmluvy v platnost pro tento stát. Pobřežní stát současně uvede jména všech členů Komise, kteří mu poskytnou vědecké a technické konzultace“ (OSN 1982).

Poté, co stát předloží všechny informace potřebné pro prodloužení hranic svého kontinentálního šelfu, čeká na vyjádření Komise. Komise vytvoří tzv. Sub-komise, které následně vydají doporučení. Tento proces trvá průměrně 2 roky s ohledem na komplexnost žádosti (Rothwell 2008:11–12).

4.2 Hranice mezi státy

Původně byl arktický region rozdělen do pěti trojúhelníkových částí, kdy meridiány jednotlivých hranic Ruska, Spojených států, Kanady, Norska a Dánska tvořily boční hranice a severní pól byl jejich vrchol. Jde o tzv. sektorovou teorii (*Sector Theory*). Sektorovou teorii poprvé předložil senátor Pascal Poirier, který řečnil v roce 1907 na půdě horní komory kanadského parlamentu (Head 1963: 203).

Nicméně díky mezinárodnímu právu v dnešní době nelze takto tyto hranice uplatňovat. Hranice pevniny a moře jsou chápány odlišně (Łuszczuk, 2012: 66).

Při vymezení námořních hranic mezi státy platí, že k rozhodnutí by se mělo dojít na základě dohody mezi zapojenými stranami. Úmluva z roku 1982 stanovuje, že řešení by mělo být spravedlivé (*equitable*). Není zcela zřejmé, co si pod tímto pojmem představit. Nicméně z praxe z předchozích případů vyplývá, že spravedlnost je v tomto případě určena geografickými podmínkami (Hoel 2009: 86–87).

Řešit spory lze také soudní cestou pomocí Mezinárodního tribunálu pro mořské právo (International Tribunal for the Law of the Sea)

či Mezinárodního soudního dvoru (*International Court of Justice*). Další možností pro vyřešení sporu je vytvoření arbitrážního tribunálu. Před zahájením jakéhokoli z výše uvedených soudních řízení by státy měly využít všech dostupných vyjednávacích postupů (Hoel 2009: 87).

Severní ledový oceán omývá pobřeží pěti zemí, které mohou požádat o rozšíření svých kontinentálních šelfů. Ruská federace podala žádost jako první a to v roce 2001. Následovalo ji Norsko v roce 2007, Dánsko podalo oficiální žádost v prosinci 2014, Kanada tak učinila v roce 2013 také v prosinci. Spojené státy doposud Úmluvu OSN o mořském právu neratifikovaly, a proto také nemohou žádat o rozšíření území (OSN 2014a).

5 AKTÉŘI

Užší skupinu arktických aktérů tvoří Ruská federace, Spojené státy americké, Kanada, Dánské království a Norské království. Tyto státy jsou těmi nejvýznamnějšími aktéry při formování arktické politiky. Pobřeží těchto států je omýváno Severním ledovým oceánem a u Komise pro hranice kontinentálního šelfu mohou žádat o rozšíření svých exkluzivních ekonomických zón v oblasti oceánu. Na podporu svých zájmů jednotlivé státy vydávají národní strategie a úspěšně či méně úspěšně řeší spory o vymezení hranic se svými sousedy.

5.1 Rusko

Ve srovnání s ostatními státy v arktickém regionu zaujímá Ruská federace v Arktidě největší území. Je také nejhustěji obydlená. Při součtu obyvatel ostatních arktických zemí čísla dosahují zhruba stejného počtu jako populace v ruské části Arktidy (pro srovnání viz příloha č. 2). Důvodem takto vysokých čísel bychom mohli hledat v době první poloviny 20. století. Lidé se v Sovětském svazu hromadně stěhovali na „dálný sever“, kam odcházeli za vidinou lehce získané práce v odvětví těžby nerostných surovin, jejichž ložiska se zde hojně nacházela (Webster 1951: 39–40). Dalším faktorem ovlivňujícím nárůst počtu obyvatel byla nedobrovolná migrace. Oblast se plnila lidmi, kteří byli nepohodlní tehdejšímu komunistickému režimu. Lidé byli nuceni pracovat v těžkých podmínkách, jejich domovem se staly pracovní tábory (Webster 1951: 40–41).

Díky ruským aktivitám byla v oblasti vytvořena značně rozsáhlá infrastruktura, minimálně ve srovnání s ostatními arktickými státy. Zásluhou aktivní přítomnosti v oblasti si Rusko vybudovalo povědomí, že je oprávněné nárokovat si oblasti Arktického oceánu. Příkladem takového jednání je rok 1916, kdy ministerstvo zahraničních věcí tehdy ještě Ruské říše oznámilo připojení několika ostrovů v Severním ledovém oceánu. Ty byly shledány jako pokračování sibiřské pevniny (Rothwell 1996: 167). Dekret

prezídia Nejvyššího výkonného výboru SSSR z roku 1926 právně potvrdilo jednání z roku 1916. Podle tohoto dekretu si SSSR nárokuje objevené i doposud neobjevené ostrovy spadající pod oblast severně od ruského pobřeží až po severní pól²⁰. Rusko si nárokovalo území o rozloze 5,8 milionu km² (Kovalev 2004: 178–179). Tento asertivní postoj přetrval až do dnešních dnů, i když už nejednají tak bilaterálně jako dříve, tedy alespoň v rámci arktické oblasti.

Úmluvu OSN o mořském právu Ruská federace ratifikovala na jaře roku 1997. Tato úmluva umožňuje Rusku nárokovat si svou 200 námořních mil dlouhou exkluzivní ekonomickou zónu podél ruského pobřeží. Navíc má Rusko jako signatář Úmluvy na nárok prodloužení této zóny až na 350 námořních mil. Krátce po ratifikaci zintenzívněl ruský průzkum mořského dna a v roce 2001 se stalo Rusko první zemí žádající o rozšíření exkluzivní ekonomické zóny (Carlson 2009: 10). Rusko si v žádosti nárokovalo území o rozloze 1,2 milionu km². Většina nárokovaného území se nachází za hranicí EEZ. Území je vymezeno principem sektorové teorie táhnoucí se až k severnímu pólu (Górski 2009:51).

Jak bylo již zmíněno výše, Rusko v oblasti Arktidy projevovalo větší aktivitu než ostatní arktické země. Aktivnější bylo také v provádění výzkumu mořského dna a oceánu, nashromáždilo si tak dostatek dat, a to umožnilo vznést jako první nárok na rozšíření exkluzivní ekonomické zóny.

Podle mapy, která byla součástí žádosti lze vidět (viz příloha č. 8), že si Rusko nárokuje oblast kolem Lomonosovova hřbetu. Odůvodňuje to tím, že se údajně jedná o prodloužení ruské pevniny. Reakce ostatních arktických států byly následující. Bez doložení dalších odborných dat nebylo Dánsko schopné zaujmout stanovisko. (OSN 2002a). Kanadský po-

²⁰ Území bylo vymezeno podle sektorové teorie. Jednalo se o 32° 04' 35" východní délky na hranicích s Norskem a 168° 49' 30" západní délky na hranicích s USA.

stoj se podobal dánskému. Aby mohli ruský požadavek podpořit, Kanaďané požadovali předložení dalších vědeckých dat (OSN 2002b). Spojené státy vytkly žádosti ruské nároky na Lomonosovův a Mendělejevův hřbet, které podle nich netvoří prodlouženou část žádného kontinentu. Navíc doporučují intenzivní diskuzi předtím než se Komise jakkoli vyjádří (OSN 2002c). Nakonec v roce 2002 Komise vydala doporučení na ruskou žádost o rozšíření exkluzivní ekonomické zóny, kde Rusku doporučila doplnit data potvrzující jejich nynější tvrzení (OSN 2002d).

Rusko v následujících letech pokračovalo v aktivním průzkumu s cílem prokázat svá tvrzení, že Lomonosovův a Mendělejevův hřbet jsou přirozenými prodlouženími euroasijského kontinentu a bohatství, které se zde ukrývá, náleží tak jim. V roce 2005 a 2007 byly podniknuty vědecké expedice za účelem prozkoumání mořského dna v oblasti obou hřbetů (Matz-Lück 2009: 250).

Při expedici v roce 2005 probíhaly průzkumy v blízkosti Mendělejeva hřbetu. Druhá expedice, označovaná jako *Arktika 2007*, se vydala k Lomonosovovu hřbetu. Vedl ji ruský polárník Artur Chilingarov, který velice záhy upoutal pozornost ruských i světových médií. Aby podpořil nároky své země, nechal pomocí miniponorek umístit v oblasti severního pólu titanovou vlajku Ruské federace (Golts 2011: 43).

Dalším důležitým milníkem Ruska v postoji vůči Arktidě byl rok 2009²¹, kdy by zveřejněn dokument Základy státní politiky Ruské federace v Arktidě pro období do roku 2020 a ve vzdálenějším výhledu (*Basic of the state policy of the Russian Federation in the Arctic for the period till 2020 and for a further perspective*). Podle této strategie Rusko nahlíží na Arktidu jako na region, ve kterém chce budovat a podporovat stabilitu, posilovat kooperaci, udržovat zónu míru, zkoordinovat činnost záchrán-

²¹ Dokument byl prezidentem Dmitrijem Medveděvem přijat již v roce 2008.

ných sil s ostatními arktickými státy a uchovat místní unikátní ekosystém. Zároveň však uvádí, že primárně Arktida představuje pro Rusko strategickou surovinovou základnu. V oblasti ekonomického rozvoje si dává za cíl rozšířit počet základen na těžbu nerostných surovin, tak aby uspokojily ruskou potřebu. Bezpečnost hranic má zaručit přítomnost ozbrojených sil Ruské federace a další orgány (Medveděv 2008: 1–3). V této oblasti je RF mimochodem velmi aktivní, v extrémních klimatických podmínkách buduje několik modulových vojenských městeček jako zázemí pro vznikající tzv. skupiny arktických vojsk. Moskva tak dává najevo, že se svého práva na území, která si nárokuje, jen tak lehce nevzdá a do budoucna je odhodlaná mnohonásobně zvýšit ochranu svých severních území (Procházková 2014: 6). Zároveň zdůrazňuje výhody bilaterálních a multilaterálních jednání. Mezi své priority řadí snahu o aktivní interakci s ostatními arktickými státy a respekt mezinárodního práva při vymezování hranic v Arktidě (Medveděv 2008: 3).

V konceptu zahraniční politiky Ruské federace (*the Foreign Policy Concept of the Russian Federation*) z roku 2008 je uvedeno, že budou-li ohroženy národní zájmy Ruské federace, bude nucena zasáhnout a podniknout určité unilaterální kroky, ale ty budou vždy v mezích mezinárodního práva (Kremlin 2008).

Počátkem roku 2013 ruský prezident Vladimir Putin podepsal dokument Strategie pro rozvoj arktické zóny Ruské federace a národní bezpečnosti do roku 2020 (*The Strategy for the Development of the Arctic Zone of the Russian Federation and National Security up to 2020*). Tento dokument aktualizoval Strategii z roku 2009, avšak zaměřuje se na ruskou část a ne na Arktidu jako celek. Nicméně určité aspekty z mezinárodního hlediska dokument také obsahuje. Jsou jimi snaha o větší otevřenost a mezinárodní spolupráci s ostatními státy při řešení celé řady problémů, dále větší důraz na ochranu životního prostředí a především záměr právně vymezit ruský kontinentální šelf a podat novou

žádost ke Komisi OSN pro hranice kontinentálního šelfu (Heininen – Sergunin – Yarovoy 2013).

V otázce nevyřešených hranic vede RF se Spojenými státy spor v Beringově moři. Beringovo moře leží mezi Ruskou federací a Aljaškou (USA), je 3. největší moře na světě (Konyshev – Sergunim 2014: 56). Počátky sporu lze hledat v roce 1867, kdy došlo k obchodu mezi USA a Ruskem. Spojené státy tehdy od Ruska odkoupily Aljašku. Byly vyjednány hranice námořní, ale hranice EEZ nikoliv²². V 70. letech 20. století obě strany vyjádřily přání pro stanovení hranic EEZ. Po dlouhých letech vyjednávání vzešla v roce 1990 dohoda o podobě nových hranic (Konyshev – Sergunim 2014: 59–60).

Dohoda o námořní hranici mezi Spojenými státy americkými a Svazem sovětských socialistických republik (*Agreement between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the maritime boundary*) vytyčila hranice (viz příloha č. 9) na základě kompromisu mezi střední linií (*median line*) a linií sektorovou (*sector line*) (Hoel 2009: 88).

Spojené státy dohodu ratifikovaly ještě na podzim téhož roku. Ruská strana ji však do dnešních dnů stále neratifikovala. Na domácí půdě se tato dohoda setkala s vlnou kritiky. Mnoho ruských politiků a analytiků volá po opětovném jednání. Argumentují například tím, že až 70 % sporných území připadlo USA. Za následek této kritiky dolní komora ruského parlamentu odložila ratifikaci dohody na dobu neurčitou (Konyshev – Sergunim 2014: 63–64). Nicméně Moskva tuto dohodu přes 20 let dodržuje a podle některých expertů jí právě toto znemožňuje ji právně napadnout (Tamtéž, s. 56). Zdá se, že nejvhodnější cestou pro Rusko je, pokusit se vyjednat nějaká výhodná rybářská pravidla k vykompenzování ztrát. Exis-

²² Z důvodu, že koncept EEZ tehdy neexistoval.

tují také plány na vyřešení problému přátelskou cestou. Jedná se o vytvoření společného ruskoamerického přírodního parku *Beringia* na ochranu biodiverzity v Beringově průplavu. USA odmítá možnost, že by se diskuze ohledně změny hranic mohla znovu otevřít (Tamtéž, s. 65). Spojené státy tak jednájí čistě pragmaticky. Při vyjednávání by mohly přijít o část území v oblasti, která je pravděpodobně bohatá na ložiska nerostného bohatství²³.

Z obsahu dokumentů, které jsou uvedeny v této kapitole, lze hodnotit jednání Ruska za asertivní, na druhé straně Rusko opakovaně ujišťuje veřejnost o svém záměru spolupracovat a jednat multilaterálně či unilaterálně. Projevení snahy o vyřešení sporu pomocí vyjednávání a v rámci mezinárodního práva můžeme spatřit na dlouholetém sporu mezi Ruskem a Norskem. Spor o hranice v Barentsově moři se po vleklém období dočkal konečného urovnání a byly zde vytyčeny hranice (podrobněji o sporu viz níže).

5.2 Spojené státy americké

Ke skupině arktických států se USA připojily až v roce 1867, když od Ruska odkoupily území Aljašky. V myslích Američanů nehraje Arktida nijak zvláštní roli, jako je tomu například u Norů nebo Kanadčanů, kde lidé svou identitu považují za severskou (Keil 2013: 174;176). Samotná koupě Aljašky vyvolávala v mnoha lidech ve Spojených státech spíše negativní reakce. Názor se změnil s objevy zlata na Aljašce, jehož ložiska zde byla nalezena koncem 19. století. Po období druhé světové války a války studené, kdy Arktida sehrála důležitou geostrategickou roli, zájem ze strany Spojených států v regionu spíše upadal (Keil 2013: 170).

²³ Úřad pro správu minerálních zdrojů (Minerals Management Service) odhaduje, že se v Beringovo a v Čukotském moři ukrývá 24 miliard barelů ropy a 126 bilionů m³ plynu (Kaczynski 2007: 2).

V oblasti pro vyjednávání svých zájmů v Arktidě se Spojené státy nacházejí v obtížné pozici a to kvůli doposud neratifikované Úmluvě OSN o mořském právu. Americká veřejnost, obě hlavní politické strany i různé zájmové skupiny v zemi ratifikaci Úmluvy podporují. Nicméně ratifikaci opakovaně blokuje skupinka republikánských senátorů, která si myslí, že ratifikací Úmluvy by Spojené státy přišly o část své suverenity a doslova „nevypočitatelná“ mezinárodní organizace (myšlena OSN) by získala až moc vysoké pravomoci (Gunitsky 2008: 266).

Administrativa George Bushe i Baracka Obamy opakovaně vyzývala horní komoru amerického Kongresu ke schválení Úmluvy. Úmluva byla již v roce 1994 podepsána tehdejším prezidentem Billem Clintonem. Nicméně podle ústavy USA musí být smlouvy či jiné mezinárodní dokumenty ratifikovány Senátem. A právě zde ratifikace naráží na problém, kdy někteří senátoři stále hlasování blokují (Thomas 2014; Blumenthal – Mazza 2012).

Počátkem roku 2009 vydala odcházející Bushova administrativa dokument týkající se arktické oblasti. Toto nařízení (*National Security Presidential Directive 66 / Homeland Security Presidential Directive 25*) nahradilo částečně arktickou strategii z roku 1994. Nová strategie projevovala oproti té předešlé zvýšený zájem o arktický region. Hlavními body strategie bylo zajištění národní bezpečnosti pomocí vojenské přítomnosti v Arktidě. Mezi národní zájmy řadí Američané svobodu moří a zdůrazňují, že Severozápadní cesta (*Northwest Passage*) by měla být přístupna všem a bez omezení. Z mezinárodněprávního hlediska Spojené státy shledávají systém vládnutí, který zde panuje, jako vyhovující a vytváření jakési Arktické smlouvy po vzoru té v Antarktidě jim připadá zbytečné a nevhodné (především kvůli rozdílnostem obou pólů). Dále zdůrazňují potřebu spolupráce v oblasti vědy a výzkumu, také při zajišťování ochrany životního prostředí a ochrany původního obyvatelstva. George Bush v nařízení opět apeluje na Senát v otázce ratifikace Úmluvy OSN o mořském právu

a zdůrazňuje výhody plynoucí z přijetí Úmluvy (Lundestad 2009; The White House 2009).

Přestože zájem o dění v Arktidě ze strany Spojených států roste, těžba nerostných surovin v regionu předním příčkám strategie nedominuje, jako je tomu u ostatních států. V důsledku výzkumu USGS z roku 2008, který předpovídá, že se v arktické oblasti kolem Aljašky nachází značná naleziště ropy, (viz příloha č. 5) se postoj Spojených států v blízké budoucnosti pravděpodobně změní.

Politika směrem k Arktidě podléhala Bushovo směrnicí do roku 2013, kdy byla nahrazena novým dokumentem. Národní strategie pro arktický region (*National Strategy for the Arctic Region*) vytyčila 3 tematické okruhy, kterými se USA chtějí zabývat a dále je rozvíjet. Na prvním místě je ochrana amerických národních bezpečnostních zájmů, ty chtějí zajistit pomocí rozvoje místní infrastruktury, zachování svobody moří a zajištění energetické bezpečnosti pomocí zodpovědných projektů a výstaveb. Dále se vyslovují k podpoře zodpovědného vládnutí v Arktidě. Do tohoto okruhu spadá ochrana životního prostředí, udržování unikátního, křehkého a měnícího se ekosystému a mapování oblasti Severního ledového oceánu ve spolupráci s ostatními státy a také organizacemi. V poslední řadě také zdůrazňují důležitost stability a udržitelnost míru v oblasti, spory hodlají řešit mírovou cestou a všechna rozhodnutí činit na základě nejdostupnějších a relevantních informací (The White House 2013).

Nedávné poklesy cen ropy otevřely diskuzi o tom, zda si Spojené státy americké dokáží udržet první místo jako světový energetický lídr. Ukázalo se, že situace není tak dramatická, jak se zdá. Zdrojů mají Spojené státy zatím dostatek. Přičtou-li se předpokládané zásoby v Arktidě, je situace více jak uspokojující. Hlavní faktory pro rozhodnutí zda těžbu ropy v oblasti Arktidy rozvíjet či ne, budou úzce souviset s cenou ropy na světovém trhu. Dalším faktorem je vývoj událostí na Blízkém východě

a ve východní Evropě. Předpokládá se, že tyto události rozvoj těžby nerostného bohatství v Arktidě uspíší, aby si tak Spojené státy zachovaly energetickou bezpečnost. Již nyní soukromé společnosti ve spolupráci s vládou provádějí průzkumy v Čukotském moři (Burns 2015). Pokud se Spojené státy hodlají vydat cestou větší angažovanosti v regionu, budou nutná určitá opatření a vylepšení. V určitých oblastech Spojené státy za ostatními arktickými státy zaostávají, například co se týká infrastruktury. Spojené státy nemají také dostatečně vybavenou námořní flotilu, která by zajistila bezpečný pohyb v oblasti. V současné době Spojené státy disponují dvěma aktivními ledoborci, jejich životnost však zanedlouho vyprší. Je pravděpodobné, že v blízké budoucnosti se situace s ledoborci nezmění. Peníze, které byly vyčleněny pro stavbu nového ledoborce, Kongres zamítl nakonec vydat (Murray 2015). V oblasti vojenské přítomnosti v Arktidě nejsou Spojené státy také příliš aktivní. S rostoucími interakcemi v regionu si to však USA začínají uvědomovat. Počátkem roku 2014 Námořnictvo spojených států amerických vydalo dokument (*U. S. Navy Arctic Roadmap 2014-2030*), ve kterém nastiňuje plány na zvýšení přítomnosti v regionu. Lze to považovat za dobrý start, ale je zapotřebí více specifických a reálných opatření. Spojené státy také nemají dostatek hlubinných přístavů, kde mohou kotvit rozměrná plavidla, a oblast nedisponuje dostatečnou komunikační vybaveností, potřebnou například při nenadálých událostech (Kuersten 2015).

V otázce hranic státu mají USA hraniční spor s oběma svými sousedy. Spor o hranice s Ruskou federací v Beringově moři byl podrobně představen v podkapitole o Rusku. S Kanadou vedou Spojené státy spor o vymezení hranic v Beaufortově moři. Beaufortovo moře je vcelku mělká část Severního ledového oceánu mezi Aljaškou a Kanadským arktickým souostrovím (Baker – Byers 2012: 71). Spor je veden o mořskou hranici právě v tomto moři, přesněji jde o oblast rozlehlou přes 21 000 km². V roce 1825, tedy ještě předtím než byla Aljaška prodána Spojeným stá-

tům a Kanadě byla udělena nezávislost, Rusko a Spojené království vyjednaly námořní hranice. Z této dohody Kanada ve vymezení hranic vychází dodnes (Griffiths 2010). Podle této dohody je hranice stanovena 141. poledníkem. Naproti tomu Spojené státy se řídí linií vymežující se ve stejné vzdálenosti od obou pobřeží²⁴ (představy obou států o hranicích viz příloha č. 10) (Baker – Byers 2012: 72). V minulosti oba státy společným námořním hranicím nevěnovaly velkou pozornost. Nicméně zjištění, že se v oblasti pravděpodobně nacházejí velké zásoby nerostných surovin²⁵, obě strany přimělo sporem se zabývat (Griffiths 2010). Vyřešení sporu se očekává již mnoho let, nicméně vývoj z posledních let naznačuje, že Spojené státy a Kanada vyřeší spor na základě spolupráce. Objevují se různé možnosti na vyřešení situace, jednou z nich je rozdělení sporné oblasti na dvě stejné části nebo určitá forma spolupráce nad správou území. Obě země provádějí společné průzkumy, které by napomohly vyřešit spor, ale výraznou část roku jsou omezeny silnou vrstvou ledu, která jim brání ve výzkumu (Ibbitson 2012). Určitý posun by mohl nastat v tomto a následujícím roce, kdy se Kanada chystá nasbírat potřebná data pro podání žádosti ke Komisi pro vymezení kontinentálního šelfu.

5.3 Kanada

Dalším arktickým státem je Kanada, 40 % jejího území je tvořeno právě Arktidou. Kanadská Arktida je domovem pro více než 100 000 Kanadčanů. Země spravuje zhruba 162 000 kilometrů arktického pobřeží. Kanadčané se podobně jako Norové označují za Seveřany a Arktida je nedílnou součástí kanadské národní identity (Government of Canada 2013a).

²⁴ Tento princip vymezení hranic se nazývá *equidistance line* nebo *median line*.

²⁵ Kanadský Národní energetický úřad (*National Energy Board*) uvedl, že by se ve sporné oblasti mohlo nacházet až 6 miliard barelů ropy a 1,7 miliard m³ zemního plynu, takové množství plynu by kanadskou potřebu pokrylo na 20 let.

Prvním výraznějším kanadským projevem zájmu o oblast Arktidy bylo prohlášení kanadského senátora Pascala Poiriera v roce 1907. Ve své řeči doporučil Kanadě, aby si nárokovala území ležící od řeky svatého Vavřince až k severnímu pólu s využitím sektorové teorie (Rothwell 1996: 165–166). Od roku 1925 byl v kanadském parlamentu projednáván dodatek k zákonu o Severozápadních teritoriích z roku 1875. Obsahem tohoto dodatku měla být povinnost pro vědce a průzkumníky získat povolení a licenci pro působení v oblasti kanadské Arktidy. Jinými slovy šlo tedy o potvrzení prohlášení senátora Poiriera z roku 1907. Území, které do zmíněného dodatku bylo zahrnuto, se taktéž táhlo až k severnímu pólu a bylo vymezeno sektorovou teorií. V roce 1926 byl dodatek přijat. Téhož roku přijalo v podstatě stejné opatření i Rusko (viz výše) (Timtchenko 1996: 29–30).

V roce 1985 Kanada vymezila přímé základní linie na okraji Kanadského arktického souostroví (viz příloha č. 11). Toto vymezení způsobilo, že veškeré vodstvo nacházející se v oblasti souostroví se stalo vnitřními vodami Kanady (Rothwell 1996: 185). Spojené státy americké s kanadským postojem nesouhlasí, jelikož tak nemohou využívat Severozápadní cestu například k přepravě ropy. Spojené státy považují kanadské vymezené území za mezinárodní vody a požadují tak právo pokojného proplutí (Robinson 2013). Kanadské vymezení území vyvolalo debatu, zda jednání bylo v souladu s právem. Úmluva OSN o mořském právu opravňuje státy vymezit základní linii od nejnižší linie při odlivu, od této linie se poté měří 12ti mílové pásmo vnitřních vod. Výjimkou jsou oblasti s členitým pobřežím a hlubokými zářezy nebo místa, kde ostrovy leží v bezprostřední blízkosti pevniny. Používá se zde metoda, kdy se spojí příslušné body přímých základních linií (OSN 1982).

I kdyby Kanada splňovala výše zmíněné výjimky a základní linie byla uznána, ostatní lodě z jiných států by právo pokojného proplutí měly, jelikož Kanada tento status vnitřních vod získala nově, dříve jej neměla (OSN 1982). Otázka Severozápadní cesty je pro Kanadu velice důležitá

a v rámci debaty o arktické oblasti je často diskutována, nicméně pro účely této práce už nebude blíže rozebírána.

Politika, která je vůči Arktidě uplatňována dnes, započala nástupem Stephena Harpera na premiérský post v roce 2006. Ve volbách vsadil na zvýšení obrany severu a ochranu občanů před Američany, Rusy a Dány, dle výsledků se mu plán vyplatil. Záměr aktivnější přítomnosti Kanady v Arktidě zahrnoval výstavbu šesti až osmi ozbrojených hlídkových lodí, přestavbu přístavu na Baffinově ostrově na vojenskou námořní základnu a vytvoření dvou vojenských základen, obě by se měly nacházet na počátku Severozápadní cesty (Petersen 2009: 47). Při svých výstupech Arktidu Stephen Harper zmiňoval mnohokrát. Jeho oblíbeným výrazem se stal „Use it or lose it“ (ber nebo nech být). Poukazoval zde na tendenci nekompromisního postoje ohledně svrchovanosti v Arktidě (BBC News 2007).

S nově přicházejícími výzvami, které souvisejí s větší dostupností regionu, se také Kanada rozhodla vytvořit Strategii kanadského severu (*Our North, Our Heritage, Our Future: Canada's Northern Strategy*). Náš sever, naše dědictví, naše budoucnost, to je podtitul kanadské arktické strategie přijaté v roce 2009. Jak již bylo řečeno, Arktida je považována za nedílnou součást kanadské národní identity.

Tato myšlenka je v dokumentu opakovaně zmiňována. Kanadská severní strategie stojí na čtyřech hlavních pilířích. Prvním je uplatňování arktické suverenity, což zahrnuje zavedení a udržení fyzické přítomnosti v Arktidě, součástí je i mapování okrajů kontinentálních šelfů, což vede k podpoře nároků na prodloužení exkluzivní ekonomické zóny. Druhým pilířem je ochrana kulturního dědictví a životního prostředí a také provádění vědeckého výzkumu. Dalším je rozvoj a zlepšení fungování správy území pomocí decentralizace (Government of Canada 2009a).

Pro potřeby této bakalářské práce je však nejdůležitější poslední část dokumentu zabývající se mezinárodními rozměry strategie. Kanada

zdůrazňuje spolupráci s okolními aktéry. Své zájmy chce prosadit, jak na bázi bilaterální tak multilaterální. Pro řešení stávajících i budoucích sporů bude Kanada vždy preferovat mezinárodní právo a nástroje diplomacie. O Spojených státech se vyjadřují jako o cenném partnerovi, se kterým sdílí mnoho zájmů. Také zdůrazňují roli Arktické rady a dalších organizací a fór²⁶, které hrají klíčovou roli ve formování vzájemných vztahů arktických aktérů (Government of Canada 2009a).

Dalším významným milníkem pro kanadský postoj v Arktidě se stal rok 2010, kdy ministerstvo zahraničních věcí a ministerstvo obchodu vydalo prohlášení o arktické zahraniční politice (*Statement on Canada's Arctic Foreign Policy*). Prohlášení vychází obsahově z předešlé strategie z roku 2009. Opět se objevují čtyři pilíře, nyní si však Kanada stanovila cíl artikulovat je světu. Cílem dokumentu je také přesnější vymezení cílů a úmyslů. Hlavní prioritou je pro Kanadu vyřešení hraničních sporů a snaha o uznání hranic kontinentálního šelfu, aby tak mohla využít právo na nerostné bohatství ukrývající se na dně moře. V dokumentu opět zdůrazňují, jak silný význam Arktida pro Kanadu má, vojenská přítomnost by postavení ještě upevnila. Stejně jako Spojené státy Kanada odmítá potřebu nového jednotného mezinárodněprávního režimu v regionu, Úmluvu OSN o mořském právu považují za dostatečnou (Government of Canada: 2010).

Přestože Kanada vnímá region Arktidy spíše jako oblast důležitou z hlediska historické identity a kultury, v posledních letech si uvědomuje potenciál území i z hlediska ekonomického. Na území tak probíhá mapování a vytváří se odhady o velikosti zásob nerostných surovin, které by Kanadě pomohly přispět do státní pokladny a vytvořit nová pracovní místa (Government of Canada: 2010).

²⁶ Například Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (*United Nations Framework Convention on Climate Change*) či Mezinárodní námořní organizace (*International Maritime Organization*).

Úmluvu OSN o mořském právu Kanada ratifikovala v roce 2003, v tomto roce tak započala desetiletá lhůta pro podání žádosti na vymezení exkluzivní ekonomické zóny v závislosti na velikost kontinentálního šelfu (OSN 2014b). Několikaletým průzkumem pro získání důkazů na následné vymezení kontinentálního šelfu byl pověřen Kanadský hydrografický úřad (*The Canadian Hydrographic Service*). Vědecké výzkumy sdružovaly pracovníky napříč celou arktickou pětikou. Kanada současně prováděla průzkumy jak v Arktickém, tak v Atlantickém oceánu. Výzkumné práce v Severním ledovém oceánu byly rozděleny do dvou částí: východní a západní Arktida. Ve východní části Kanada podnikla například společně s dánskými kolegy expedici k prozkoumání Lomonosovova hřbetu. Ve východní části probíhal průzkum a sběr dat především ve spolupráci se Spojenými státy (Government of Canada 2014a).

Oficiální žádost ke Komisi pro vymezení kontinentálního šelfu podala Kanada v prosinci 2013. Žádost se však zabývala oblastí Atlantického oceánu a tak ji lze považovat pouze za částečnou žádost. Ve spojitosti s Arktidou se Kanada vyjádřila, že v žádosti jsou uvedeny pouze předběžné informace (viz příloha č. 12) a s výzkumem se bude nadále zabývat, aby mohla dodat relevantní hodnotná data (Government of Canada 2013b). V srpnu roku 2013 se do vod Severního ledového oceánu vydaly dva ledoborce na 6ti týdenní expedici. Další výpravy jsou plánovány na rok 2015. Ministr zahraničních věcí John Baird uvedl, že Kanada zamýšlí prodloužení kontinentálního šelfu až tak, kam to z právního hlediska bude možné a to včetně severního pólu, který si nárokuje Rusko i Dánsko (Government of Canada 2014b).

Kromě snahy o rozšíření kontinentálního šelfu nebo statusu Severozápadní cesty řeší Kanada několik hraničních sporů se svými sousedy. Překrývající se nároky má Kanada se Spojenými státy v Beaufortově moři (o tomto sporu viz výše). Na druhé straně svých hranic řeší spor

s Dánskem o svrchovanost nad Hansovým ostrovem a o nevyřešené hranici v Lincolnově moři.

Spor mezi Dánskem a Kanadou o hranice kontinentálního šelfu v Kennedyho kanále byl víceméně vyřešen společnou dohodou v roce 1973. Dodnes však zůstala nevyřešena otázka Hansova ostrova (viz příloha č. 13) nacházející se v této oblasti (Hoel 2009:89). Hansův ostrov je malý neobydlený ostrov o velikosti 1,3 km² (Mount 2013). Obě strany se po dlouhá léta navzájem provokovaly například vyvěšováním svých vlajek na ostrově. Přestože spor nebyl výrazně vyhrocený, ani jedna strana neholdala ustoupit od svých nároků.

Po roce 2005 došlo k řadě setkání mezi politickými představiteli obou států a vztahy mezi Kanadou a Dánskem se začaly oteplovat. V roce 2012 země uvedly, že by si mohly ostrov rozdělit napůl, ale tato myšlenka nebyla ve finále realizována (Mackrael 2012). V poslední době však Kanada a Dánsko nacházejí více společnou řeč a je pravděpodobné, že k vyřešení sporu dojde. S rostoucí aktivitou Rusko v Arktidě přestává být tento spor vnímán jako významný problém. Kanada odstoupila od své negativní rétoriky a raději se přiklání k řešení problému na diplomaticky bilaterální úrovni (Magnason 2014).

Kromě sporu o Hansův ostrov má Kanada a Dánsko nevyřešené hranice také v Lincolnově moři, které se nachází severně od Ellesmerova ostrova a Grónska. Tento případ lze přirovnat ke sporu Ruska a Norska v Barentsově moři, zde jde však o výrazně menší plochu, přibližně 100 km² (Hartman 20013). Obě strany se obviňují z nesprávného vymezení svých základních linií. Spor se vleče již od 70. let minulého století, v posledních letech však nastal obrat k možnému ukončení sporu. Koncem listopadu roku 2012 zástupci Kanady a Dánska oznámili, že se jim podařilo dosáhnout předběžné dohody týkající se hranic v Lincolnově moři. Při dalších jednáních se obě strany dohodly, že hranice by měla vést

ve stejné vzdálenosti k oběma břehům. (Nunatsiaq News 2012). Některé technické aspekty zůstaly nevyřešeny a oficiální smlouva doposud představena nebyla. Mělo by však být otázkou času, kdy se tento spor nadobro vyřeší.

5.4 Dánsko

Do skupiny arktických států lze řadit i Dánsko díky svrchovanosti nad Grónskem. Ostrov o rozloze 2,2 milionu km² s necelými 58 000 obyvateli je společně s Faerskými ostrovy součástí Dánského království (Lyčka 2008: 13; Countrymeters 2015). Dánové tvoří zhruba šestinu obyvatel Grónska, většinou populaci tvoří Inuité. První Evropané se v Grónsku začali usazovat od konce 10. století. Po skončení první světové války vznikl spor mezi Nory a Dány o nadvládu nad územím, spor byl nakonec rozhodnut Stálým dvorem mezinárodní spravedlnosti v Haagu (*Permanent Court of International Justice*). Rozsudek z roku 1933 potvrdil dánská práva nad ostrovem a Grónsko se stalo dánskou kolonií. V roce 1953 se jeho status proměnil, stal se integrální součástí Dánska a od roku 1979 je samosprávné (Lyčka 2008: 12–13).

Přestože Grónsko může uzavírat bilaterální smlouvy v záležitostech týkajících se přenesených pravomocí a hovoří se o dalším rozšíření grónské samosprávy, dokonce i o osamostatnění stále je nositelem státní suverenity Dánského království, které je i jediným subjektem mezinárodního práva (Lyčka 2008:14).

Podobně jako ostatní státy i Dánsko vydalo oficiální dokument s přehledem státních zájmů v oblasti Arktidy. Dokument vydaný v roce 2011 se nazývá Strategie Dánského království pro Arktidu 2011-2020 (*Denmark, Greenland and the Faroe Islands: Kingdom of Denmark Strategy for the Arctic 2011– 2020*). Jedním z hlavních cílů Dánska je udržitelný rozvoj a sociální stabilita v regionu. Tento zájem je v kontrastu s těmi kanadskými a ruskými, ti na prvních příčkách svých strategií uvádí obranu a suverenitu a až poté témata týkající se životního prostředí

a obyvatel (Bennett 2011). Dánská vláda se také vyslovuje proti militarizaci Arktidy. Ohledně těžby nerostných surovin nechává Dánsko místní samosprávě volnou ruku při vytváření politik a strategií na jejich využívání. Podmínkou je, že polovinu výnosu z těžby nerostného bohatství odvede Dánsku²⁷. Již ve strategii Dánsko hovoří o tom, že severní pól je součástí jejich prodlouženého kontinentálního šelfu a že si jej v roce 2014 bude nárokovat. Důležitým bodem pro Dánsko je úzká spolupráce s ostatními arktickými státy, především prostřednictvím Arktické rady, v tématech jako je ochrana životního prostředí a ekosystému, reakce na změny klimatu a práva původních obyvatel (Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011). Důkazem, že úzká spolupráce a mírové vyjednávání je pro Dány tak důležitá, je fakt, že Ilulissatská deklarace vzešla z jejich iniciativy.

Dánsko ratifikovalo Úmluvu OSN o mořském právu v roce 2004 a termín na podání žádosti mělo tedy do roku 2014. Dánsko podalo doposud celkem pět žádostí. První v roce 2009, kdy žádalo o rozšíření kontinentálního šelfu ležícího severně od Faerských ostrovů. Oblastí jižně od Faerských ostrovů se zabývala žádost z roku 2010. V roce 2012 Dánsko prezentovalo částečnou žádost týkající se oblasti jihu Grónska a koncem roku 2013 podalo žádost vymezující oblast severovýchodní (Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2014). Poslední dánskou žádostí byla ta, ve které si na základě Úmluvy vymezuje území severně od Grónska, žádost byla podána v prosinci roku 2014 (viz příloha č. 14). Dánsko si ve své žádosti nárokuje oblast o velikosti téměř 900 000 km². Velká část území, které si Dánsko nárokuje v okolí Lomonosovova hřbetu, se překrývá s předpokládanými nároky Ruska a Kanady. Oba státy se nechaly slyšet, že o toto území budou usilovat oficiální žádost ke Komisi OSN pro hranice kontinentálního šelfu (Mered 2014).

V otázce hraničních sporů má Dánsko nevyřešenou námořní hranici s Kanadou v Lincolnově moři a s Kanadou vede také spor o Hansův os-

²⁷ Od částky odvedené Dánsku se poté odvíjí výše příspěvku, který Kodaň Grónsku ročně posílá.

trov (viz výše). V minulosti mělo Dánsko hraniční spor s Norskem, oba spory jsou již vyřešeny. V prvním případě šlo o hranice mezi Grónskem a ostrovem Jan Mayen, který ve 20. letech anektovalo Norsko. Tento spor byl vyřešen Mezinárodním soudním dvorem v roce 1993 a následovala bilaterální dohoda mezi oběma státy v roce 1995. Hranice je ve většině své délky vymezena principem středních linií (*median line*) a v některých částech uzpůsobena zeměpisným okolnostem (Hoel 2009: 89). Další spor obě země vedly o hranice mezi Grónskem a souostrovím Svalbard. Země se na vyřešení sporných hranic dohodly v roce 2006, pro vymezení hranic použily stejný princip jako v předchozím sporu, tedy princip středních linií (Tamtéž, s. 89).

V budoucnu bude zajímavé sledovat vzájemný vztah Grónska a Dánska. Grónsko se postupně osamostatňuje, a pokud se mu podaří získat úplnou nezávislost, tak nejen že Dánsko již nebude patřit do arktické pětky, ale přijde i o příjmy plynoucí z těžby v oblasti Grónska a jeho kontinentálního šelfu.

5.5 Norsko

Více než polovina území Norska leží severně od polárního kruhu. Exkluzivní ekonomická zóna této země je jedna z největších na světě, což je způsobeno jednak dlouhým pobřežím a také suverenitou nad souostrovím Svalbard a ostrovem Jan Mayen (Pedersen 2006: 339).

V norském postoji vůči Arktidě se zřetelně promítá národní identita a historické odkazy k oblasti. Arktida hraje důležitou roli jak v domácí tak i v zahraniční politice. Příjem z těžby nerostných tvoří základ blahobytu země, který začala budovat s objevem ložisek zemního plynu a ropy na konci 60. let 20. století. Původní naleziště budou jednoho dne vyčerpaná a tak pro zajištění energetické bezpečnosti musí Norsko jednat (Keil 2013: 173–174).

O důležitosti Arktidy pro Norsko se lze přesvědčit v jejich arktické strategii Daleký sever (High North), která byla vydána vládou v roce 2006 a částečně revidována v roce 2009 dokumentem novým (*New Buildings Blocks in the North*). Fundamentální cíle obou dokumentů jsou stejné. Norsko prohlásilo arktický region za strategicky prioritní oblast. Projevilo potřebu posílení své přítomnosti v oblasti, aby tak mohla prosadit své zájmy a spolehlivě vykonávat státní autoritu. Další prioritou je také rozvoj mezinárodního povědomí o regionu, vytvoření koncepce trvale udržitelného růstu a rozvoje. Pro Nory je také nutné posilování multilaterální spolupráce s ostatními státy v regionu prostřednictvím Arktické rady a posilování vztahů bilaterálních, především s Ruskem (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006a; Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009). Norsko také klade důraz na fungování mezinárodního práva, především na Úmluvu OSN o mořském právu. Mezinárodněprávní režim v Arktidě považuje za dostačující. Norsko přijímá z Úmluvy nejvíce výhod, a tak není překvapující, že odmítá debaty o novém režimu (Petersen 2009: 50).

Norsko nyní již nevede žádný územní spor s některým ze svých sousedů. Nicméně není tomu tak dávno, kdy se mu ten poslední podařilo vyřešit. Přestože anebo právě proto, že je spor již vyřešený, je důležité si jej připomenout. Šlo o spor s Ruskou federací v Barentsově moři. Barentsovo moře se nachází mezi severním pobřežím Ruska a Norska, na západě omývá břehy Svalbardu a na východě Nové země (Konyshev – Sergunin 2014: 66). Spor vedený mezi těmito dvěma zeměmi v tzv. oblast *Loop Hole* se vlekl přes 40 let. Pro Norsko to byl poslední spor takového druhu, právě to byl pravděpodobně jeden z důvodů, proč nakonec přistoupilo ke kompromisu. Není tomu tak, že by Norsko ustoupilo Rusku, ústupky proběhly na obou stranách. Pro Rusko bylo vyřešení sporu také žádoucí, mohlo poté svou pozornost věnovat jiným nevyřešeným otázkám (Konyshev – Sergunin 2014: 69–70). Pro důvod sporu je nutné vrátit se do roku 1957, kdy SSSR a Norsko podepsalo dohodu upravující námořní hranice. Krátce nato však vznikla mezinárodní Úmluva o kontinentálním šelfu (*Convention on the Continental Shelf*) a dohodnuté hranice se staly

pro obě strany nevýhodné, jelikož státy začaly chápat velkou část mořského dna Barentsova moře za součást svého kontinentálního šelfu. V následujících letech obě země deklarovaly požadavky na kontinentální šelf, ale EEZ se navzájem překrývaly. Rusko trvalo na vymezení hranic podle sektorového principu, Norsko na vymezení hranic podle principu střední linie (Konyshev – Sergunin 2014: 67–68).

V dalších letech jednání pokračovala. V roce 2007 podepsaly obě země revidovanou dohodu z roku 1957, hranice se posunula více k hranici navrhané Norskem. Díky této dohodě se státům podařilo vytvořit základ pro finální dohodu, která vede hranice středem sporného území (viz příloha č. 15). Na počátku roku 2010 zástupci obou zemí potvrdili, že vyjednávání bylo ukončeno, konečná dohoda byla podepsána v září 2010 a vstoupila v platnost v roce 2011 (Konyshev – Sergunin 2014: 71).

Přestože Norsko s Ruskem vyřešily vleklý spor o území v Barentsově moři, nevyřešená zůstala otázka souostroví Svalbard²⁸. V roce 1920 získalo nad souostrovím svrchovanost Norsko na základě Špicberské dohody (*Svalbard Treaty*). Dohoda však částečně norskou suverenitu omezovala tím, že zakazuje využití ostrovů pro válečné účely a přiznává rovný přístup na ostrovy a pobřeží. Státy tak mohou vykonávat námořní, těžební i průmyslové aktivity (The Governor of Svalbard 2012). Smlouva určující tato pravidla však vznikla ještě před rozvojem moderního mezinárodního práva týkajícího se moří a termíny jako je exkluzivní ekonomická zóna a kontinentální šelf. Dnešním problémem je, zdali se právo ostatních států na jejich činnost vztahuje i za hranice pobřežních vod či ne. Norsko stojí za názorem, že dohoda se týká pouze pevniny a pobřežních vod a od 12 námořních mil od pobřeží je oprávněné vytvořit si svou EEZ. Některé země (Spojené království, Francie, USA) - ale především Rusko - s norským nárokem nesouhlasí a tvrdí, že působnost Dohody má

²⁸ Svalbard je souostroví o rozloze 66 700 km² nacházející se na půli cesty mezi norskou pevninou a severním pólem.

být rozšířena i za okraj pobřežního moře (Konyshev – Sergunin 2014: 74–75).

Norsko od svého požadavku odstoupilo a namísto EEZ vyhlásilo kolem souostroví rybářskou ochrannou zónu (*Fisheries Protection Zone*), která sice povoluje smluvním státům Dohody provozovat rybářskou činnost, ale jsou povinny se řídit regulacemi Norska. Přestože Norsko a Rusko v roce 2010 uzavřely smlouvu řešící hraniční spor, tak smlouva nevyřešila problém Svalbardu. Otázka nad právy v okolí souostroví tak zůstává stále otevřená (Konyshev – Sergunin 2014: 75).

Uzavřená je však otázka týkající se prodloužení norské exkluzivní ekonomické zóny v souladu s Úmluvou OSN o mořském právu. Norsko Úmluvu ratifikovalo v roce 1996, mělo tak desetiletou lhůtu na podání žádosti o prodloužení EEZ. Norsko tak učinilo v listopadu 2006. Žádost se zabývala třemi oblastmi- Loop Hole v Barentsově moři, Banana Hole v Norském moři a západní Nansenovou pánví v Arktickém oceánu (viz příloha č. 16). Norsko se vyjádřilo, že nevyklučuje pozdější požadavky na jiné části Arktidy (OSN 2006).

V oblasti Banana Hole se střetávají kromě norských nároků i dánské a islandské. Ještě před podáním žádosti uzavřely všechny tyto tři země dohodu o rozdělení tohoto území. Po vyjádření Komise budou podle dohody vymezeny hranice na základě bilaterální dohody (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006b). Podobná situace existovala i v oblasti Loop Hole v Barentsově moři, kde v té době nemělo Norsko doposud vyřešené hranice s Ruskem. V žádosti Norsko uvedlo, že si toho je vědomo a k vyřešení sporu dojde bilaterální dohodou, totéž ve svém vyjádření uvedlo i Rusko (OSN 2007). Ke konečnému vyřešení sporu došlo v roce 2010 (viz výše).

Komise vydala v březnu roku 2009 doporučení, kde schválila norskou žádost. Přiznala mu prodloužení území za hranicí 200 námořních mil o celkové rozloze 235 000 km². V původní žádosti si Norsko nárokovalo

území o rozloze 250 000 km² (Nilsen 2009). Norsko se tímto stalo prvním arktickým státem, kterému byl požadavek na rozšíření EEZ přijat.

ZÁVĚR

Zjednodušeně lze Arktidu definovat jako nejsevernější část světa. Nejedná se však o kontinent, nýbrž o trvale zamrzlou plochu Severního ledového oceánu, ostrovy v něm a okraje amerického a euroasijského kontinentu. Vývoj v oblasti lze rozdělit do tří fází. Nejprve Arktida několik staletí lákala průzkumníky z celého světa, kteří objevovali její nehostinnost. Další fází bylo období druhé světové války a války studené, kdy se Arktida stala jedním z nejdůležitějších vojensko-strategických regionů. Po rozpadu bipolárního vidění světa její geostrategický význam klesá a začíná třetí fáze, kdy roste význam ekonomický a zvyšuje se celkové povědomí o této oblasti ve světě.

Důvody, proč se Arktida těší v současnosti takové pozornosti, jsou ovlivněny dvěma hlavními faktory. Prvním z nich je změna klimatu v důsledku globálního oteplování, které způsobuje, rostoucí teploty vzduchu, a s tím související úbytek sněhové pokrývky především u mořského ledu. Druhým faktorem zvýšeného zájmu o region je množství zásob nerostných surovin, které se zde podle průzkumu americké vědeckovýzkumné agentury USGS nacházejí. Za další faktor lze také považovat stále se zdokonalující technologické vybavení. Nelze opomenout také to, že stávající světová naleziště nerostných surovin nejsou nevyčerpatelná a poptávka po ropě a zemním plynu roste. Vzhledem k tomuto faktu však vznikají spory mezi zeměmi o tom, kdo má právo těžit arktické bohatství.

Cílem předkládané práce je zachytit dosavadní vývoj v Arktidě a potvrdit či vyvrátit, zda bude nynější právní režim, založený na Úmluvě OSN o mořském právu a na existenci Arktickou radou jakožto hlavní mezinárodní organizací v Arktidě, dostačující k vyřešení územních sporů mezi aktéry. Základní právní rámec pro Arktidu tvoří celosvětově působící Úmluva OSN o mořském právu, která se vyvíjela od 50. let minulého století. Jako jeden z nejkompexnějších mezinárodních právních dokumentů byla Úmluva dokončena a přijata v roce 1982.

Pětice států, jejichž pobřeží omývá Severní ledový oceán, má právo na využívání jeho částí. A právě prostřednictvím Úmluvy z roku 1982 mohou státy rozšířit svou exkluzivní ekonomickou zónu až na 350 námořních mil pokud prokáží, že kontinentální šelf daného státu přesahuje standardní 200 mil dlouhou vzdálenost. V Úmluvě jsou stanovena pravidla pro takový proces a v rámci Úmluvy byla zřízena také Komise pro hranice kontinentálního šelfu, která státům na základě jejich žádostí vydává doporučení.

Všech pět arktických států Úmluvu OSN o mořském právu podepsalo, Spojené státy ji však doposud neratifikovaly. Ratifikaci blokuje skupina republikánských senátorů i přes to, že jak Bushova, tak Obamova administrativa ratifikaci podporovala a podporuje. Všechny země kromě USA také v minulých letech již v souladu s Úmluvou žádost na prodloužení EEZ podaly. Rusko tak učinilo jako první v roce 2001, Komise však žádost nepodpořila a Rusko pracuje na shromažďování doplňujících dat. Nová žádost Ruska by měla být údajně předložena na jaře roku 2015. Norsko bylo se svou žádostí z roku 2006 úspěšné a podařilo se mu tak rozšířit svou EEZ o 235 000 km². Kanada podala oficiální žádost v roce 2013. V současnosti stále provádí sběr dat, protože žádost se Arktidy týkala pouze okrajově a hodlá ji v budoucnosti doplnit. Dánsko je poslední zemí, která žádost předložila, a to v prosinci roku 2014. Komise vydává vyjádření zhruba po dvou letech od přijetí žádosti, takže Kanada a Dánsko na svá rozhodnutí stále čekají.

Postoj jednotlivých států je zásadní pro vyřešení sporů. V médiích se často hovoří o „závodu“ o Arktidu. Panuje přesvědčení, že zde probíhá jakýsi „boj“ nebo nová studená válka. Jde však pouze o generalizaci celé záležitosti. Všichni zapojení aktéři jednají v souladu s mezinárodním právem. Pokud by mělo dojít k vyhocení situace v regionu, Norsko a Dánsko jistě upřednostní spolupráci a mírové řešení sporu. Relevantním argumentem tohoto tvrzení je například iniciativa Dánska při vytvoření Illussatské deklarace, ve které pětice arktických států deklaruje, že řešení územních sporů bude podléhat existujícímu mezinárodnímu právu. Spojené státy sice po dlouhou dobu neprojevovaly o hlubokou spolupráci

zvláštní zájem, ale rozhodně nepodporují konfrontaci nebo růst napětí v regionu. Nyní naopak spolupracují s ostatními zeměmi na výzkumných expedicích pro případnou budoucí žádost o rozšíření EEZ. Kanada a Rusko kontrolují v Arktidě největší území, od toho se také odvíjí jejich pozornost. Otázka bezpečnosti v oblasti je pro ně primární.

Úmluvu OSN o mořském právu doplňuje Arktická rada, která působí jako hlavní mezinárodní organizace v regionu. Arktická rada, která je občas označována za bezzubou organizaci územní spory neřeší, nicméně vytváří prostor k diskuzím a ke spolupráci mezi státy. Důležitý je fakt, že Arktická rada zapojuje do diskuzí i původní obyvatelé a ostatní nestátní aktéry. Následkem toho se mezi aktéry, jak státními tak nestátními, vytváří silnější kontakty a společně pracují na průzkumech či expedicích. Narušení těchto vztahů případným konfliktem by pro ně mohlo být značně nevýhodné. Průzkumné práce a sběr dat jsou finančně velmi náročné činnosti a tak se spolupráce při těchto akcích vyplácí.

Pokud bychom tedy mluvili o limitech právního režimu a jeho dostatečnosti v řešení sporů, hlavním adeptem na narušení pořádku by bylo především Rusko, které se vyznačuje asertivnější povahou ve srovnání s ostatními arktickými zeměmi. Stabilita regionu bude záviset především na ruském postoji. Často se hovoří o ostré rétorice, která se týká arktických zájmů a je v současnosti především spojována s osobou Vladimira Putina. Rusko působí dojmem, že by jednalo v oblasti nejraději unilaterálně, především jde-li o rozšíření své EEZ. Na druhou stranu Rusko opakovaně ujišťuje okolí o nutnosti využívat mírové prostředky při řešení sporů a je si vědomo, že svých priorit dosáhne nejlépe prostřednictvím mezinárodní spolupráce.

Na základě této práce lze konstatovat, že UNCLOS společně s Arktickou radou poskytuje dostatečný rámec pro vyřešení současných i budoucích sporů. Zřejmě nejlepším argumentem pro toto tvrzení je, že Úmluvu ratifikovaly všechny země kromě USA, které se Úmluvou nicméně řídí, což bylo potvrzeno účastí Spojených států v Ilulissatské deklaraci.

U sporů, které jsou nevyřešené i několik desítek let, je nepravděpodobné, že by eskalovaly v konflikt, naopak jejich povaha a vývoj naznačují jejich brzké vyřešení. Přesto se konflikt či rozpad nynějšího právního rámce samozřejmě vyloučit nedá. Důležitý bude ruský postoj v celé problematice. Ruskou ochotu dodržovat stanovená pravidla otestuje výsledek dánské žádosti, která zahrnuje i Ruskem požadovaný Lomonosovův hřbet. Otázkou také zůstává, jaká bude ruská reakce, bude-li jeho druhá žádost o rozšíření EEZ případně zamítnuta.

Domnívám se, že ruský postoj dokazuje, že Arktida pro Rusko hraje mimořádně důležitou strategickou roli v zajištění stability země. A v současné době tlak západních sankcí tuto důležitost ještě více posiluje. Rétorika, kterou Putin volí, je ovšem zaměřená spíše na domácí obecnost a je stereotypně protizápadní. Důvodem toho je snaha o zvýšení jeho popularity mezi ruskými konzervativními nacionalisty, kteří tvoří Putinovu základnu.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

AHLENIUS, Hugo (2005). *Vital arctic graphics. People and global heritage on our last wild shores* (Arendal: GRID).

AMAP (1997). *Different Definitions of the Arctic* (<http://www.arctisearch.com/The+Elusive+Arctic>, 10. 3. 2015).

BAILEY, Alan (2007). USGS: 25% Arctic oil, gas estimate a reporter's mistake. *Petroleum News* 21. 10. 2007 (<http://www.petroleumnews.com/pntruncate/347702651.shtml>, 1. 2. 2015).

BAKER, James S – BYERS, Michael (2012). Crossed Lines: The Curious Case of the Beaufort Sea Maritime Boundary Dispute. *Ocean Development & International Law*, 43 (1), s. 70–95.

BBC News (2007). Canada to strengthen Arctic claim. *BBC News* 10. 8. 2007 (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/6941426.stm>, 15. 4. 2015).

BENNETT, Mia (2011). Denmark's Strategy for the Arctic. *Foreign Policy Blogs* 14. 11. 2011 (<http://foreignpolicyblogs.com/2011/11/14/denmarks-strategy-for-the-arctic/>, 20. 4. 2015).

BLUMENTHAL, Dan – MAZZA, Michael (2012). Why to Forget UNCLOS. *The Diplomat* 17. 2. 2012 (<http://thediplomat.com/2012/02/why-to-forget-unclos/>, 20. 4. 2015).

Borgerson, G. Scott (2008). Arctic Meltdown. *Foreign Affairs* 87 (2), s. 63–77.

BURNS, Conrad (2015). To Stay A Global Energy Leader, U.S. Must Capitalize On Arctic Development. *Forbes* 17. 2. 2015 (<http://www.forbes.com/sites/realspin/2015/02/17/to-stay-a-global-energy-leader-u-s-must-capitalize-on-arctic-development/>, 20. 4. 2015).

CARLSON, D. Jon a kol. (2009). The Scramble for the Arctic: The United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS) and Extending National Seabed Claims. *Social Science Research Network* 13. 9. 2009 (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1472552, 25. 3. 2015).

CBC (2011). *Que. Inuit vote against self-government plan* 29. 4. 2011 (<http://www.cbc.ca/news/canada/north/que-inuit-vote-against-self-government-plan-1.1008412>, 25. 1. 2015).

Cedre (2008) *Surveillance zones and protected areas* (<http://wwz.cedre.fr/en/Our-resources/Discharge-at-sea/Operational-discharge/Protected-areas>, 10. 3. 2015).

EY (2013). *Arctic oil and gas* ([http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Arctic_oil_and_gas/\\$File/Arctic_oil_and_gas.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Arctic_oil_and_gas/$File/Arctic_oil_and_gas.pdf), 30. 1. 2015).

FOUCHE, Gwladys – KORANYI, Balazs (2014). Greenpeace protesters board Statoil's Arctic drilling rig. *Reuters* 27. 5. 2014 (<http://www.reuters.com/article/2014/05/27/us-norway-oil-greenpeace-idUSKBN0E70TV20140527>, 20. 4. 2015).

GAUTIER, L. Donald a kol. (2009): Assessment of Undiscovered Oil and Gas in the Arctic. *Science* 324 (5931), s. 1175–1178.

GEORGESCU, Ioana (2009): *Arctic Geopolitics – Time for a New Regime* [diplomová práce] (Nice: Institut européen des hautes études internationales).

GOLTS, Alexandr (2011). The Arctic: A Clash of Interests or Clash of Ambitions. In: Blank, Stephen a kol., *Russia in the Arctic* (Carlisle: Strategic Studies Institute), s. 43–62.

GORDON, Arnold. L. – BAKER, F. W. G. (2013). *Oceanography: Annals of The International Geophysical Year* (Elsevier).

GÓRSKI, Tomasz (2009). A Note on Submarine Ridges and Elevations with Special Reference to the Russian Federation and the Arctic Ridges. *Ocean Development & International Law* 40 (1), s. 51–60.

GRID (2007). *Trends in Arctic temperature, 1880-2006* (http://www.grida.no/graphicslib/detail/trends-in-arctic-temperature-1880-2006_14cf, 11. 3. 2015).

Government of Canada (2009a). *Canada's Northern Strategy* (<http://www.northernstrategy.gc.ca/cns/cns.pdf>, 12. 4. 2015).

Government of Canada (2009b). *ARCHIVED – Canada's Submission to the Commission on the Limits of the Continental Shelf Under the United Nations Convention on the Law of the Sea (The "Continental Shelf Program")* (<http://www.dfo-mpo.gc.ca/ae-ve/evaluations/09-10/6b060-eng.htm>, 27. 4. 2015).

Government of Canada (2010). *Statement on Canada's Arctic Foreign Policy: Exercising : Sovereignty and Promoting Canada's Northern Strategy Abroad* (http://www.international.gc.ca/arctic-arctique/assets/pdfs/canada_arctic_foreign_policy-eng.pdf 15. 4. 2015).

Government of Canada (2013a). *The Canadian Arctic. Canadian High Commission in London focuses on Canada's Arctic* (http://www.canadainternational.gc.ca/united_kingdom-royame_uni/bilaterales_relations_bilaterales/arctic_arctique.aspx?lang=eng, 12. 4. 2015).

Government of Canada (2013b). *Canada Filed Continental Shelf Submission for Atlantic Ocean, Continues Work to Define Arctic Continental Shelf* (<http://news.gc.ca/web/article-en.do?nid=959019>, 15. 4. 2015).

Government of Canada (2014a). *Defining Canada's Continental Shelf* (<http://www.dfo-mpo.gc.ca/science/hydrography-hydrographie/unclos-eng.html>, 16. 4. 2015).

Government of Canada (2014b). *Harper Government Launches First of Two Scientific Surveys to Complete Canada's Arctic Continental Shelf Submission* (<http://www.international.gc.ca/media/aff/newscommuniqués/2014/08/08c.aspx?lang=eng>, 19. 4. 2015).

GRIFFITHS, Sian (2010). US-Canada Arctic border dispute key to maritime riches. *BBC News* 2. 8. 2010 (<http://www.bbc.com/news/world-us-canada-10834006>, 10. 4. 2015).

GUNITSKY, Seva (2008). On thin ice: water rights and resource disputes in the Arctic Ocean. *Journal of International Affairs* 61 (2), s. 261–271.

HARTMAN, Jacques (2013). Canada and Denmark reach agreement on the Lincoln Sea Boundary. *Blog of the European Journal of International Law* (<http://www.ejiltalk.org/canada-and-denmark-reach-agreement-on-the-lincoln-sea-boundary/>, 15. 4. 2015).

HEAD, Ivan (1963). Canadian claims to territorial sovereignty in the Arctic regions. *McGill Law Journal* 9 (3), s. 200–226.

HEININEN, Lassi – SERGUNIN, Alexander – YAROVOY, Gleb (2013). New Russian Arctic Doctrine: From Idealism to Realism?. *Valdai Discussion Club* 15. 7. 2013 (http://valdaiclub.com/russia_and_the_world/60220.html, 8. 4. 2015).

HOEL, H. Alf (2009): The High North Legal-Political Regime. In: Holtsmark, Sven G. – Smith-Windsor, Brooke A. a kol., *Security prospects in the High North: geostrategic thaw or freeze?* (Řím: NDC), s. 81–101.

HOLTER, Mikael (2015). Arctic Explorers Retreat From Hostile Waters as Oil Plunges. *Bloomberg* 14. 1. 2015 (<http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-04-21/kaisa-investors-get-billion-dollar-lesson-in-china-mystery-meat>, 20. 4. 2015).

HOWARD, Amos (2011). Arctic Treaty With Norway Opens Fields. *The Moscow Times* 7. 7. 2011 (<http://www.themoscowtimes.com/business/article/arctic-treaty-with-norway-opens-fields/440178.html>, 26. 4. 2015).

CHRÁŠŤANSKÝ, Filip – JENNE, Dalibor (2010). Geopolitika Arktidy. *Global Politics*. 17. 7. 2010 (<http://www.globalpolitics.cz/clanky/geopolitika-arktity>, 20. 1. 2015).

IBBITSON, John (2012). Dispute over Hans Island nears resolution. Now for the Beaufort Sea. *The Globe and Mail* 23. 8. 2012 (<http://www.theglobeandmail.com/news/politics/dispute-over-hans-island-nears-resolution-now-for-the-beaufort-sea/article563692/>, 20. 4. 2015).

IEA (1985). *What is energy security?* (<http://www.iea.org/topics/energysecurity/subtopics/whatisenergysecurity/>, 15. 2. 2015).

Ilulissat Declaration (2008). *Arctic Ocean Conference Ilulissat, Greenland* (http://www.oceanlaw.org/downloads/arctic/Ilulissat_Declaration.pdf, 3. 2. 2015).

Informační centrum OSN v Praze (2005). *Mořské právo* (<http://www.osn.cz/mezinarodni-pravo/?kap=66>, 2. 2. 2015).

IPCC (2007). *Climate Change 2007: Mitigation of Climate Change* (http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/wg3/ar4_wg3_full_report.pdf, 10. 3. 2015).

IŠTOK, Robert (2012). Arktída v geopolitických a politicko-geografických súvislostiach. *Folia geographica* 19 (54+19), s. 93–109.

JANICKI, Wojciech (2012). Why Do They Need the Arctic? The First Partition of the Sea. *Arctic* 65 (1), s. 87–97.

KACZYNSKI, M. Vlad (2007). US-Russian Bering Sea Marine Border Dispute: Conflict over Strategic Assets, Fisheries and Energy Resources. *Russian Analytical Digest* 1. 5. 2007 (<http://www.css.ethz.ch/publications/pdfs/RAD-20-2-5.pdf>, 20. 4. 2015).

KAPLAN, Josh (2011). The Economics and Politics of Israel's Offshore Energy Discoveries. *Israel Strategist* 11. 10. 2011 (<http://israelstrategist.com/2011/10/11/the-economics-and-politics-of-israel%E2%80%99s-offshore-energy-discoveries>, 25. 4. 2015).

KEIL, Kathrin (2013). The Arctic: A new region of conflict? The case of oil and gas. *Cooperation and Conflict* 49 (2), s. 162–190.

KING, Hobart (2015). Oil and Natural Gas Resources of the Arctic. *Geology* (<http://geology.com/articles/arctic-oil-and-gas/>, 20. 4. 2015).

KOIVUROVA, Timo (2008). Alternatives for an Arctic treaty—Evaluation and a new proposal. *Review of European Community & International Environmental Law* 17 (1), s. 14–26.

KOIVUROVA, Timo (2011). The actions of the Arctic states respecting the continental shelf: a reflective essay. *Ocean Development & International Law* 42 (3), s. 211–226.

KOIVUROVA, Timo - VANDERZWAAG, David (2007). The Arctic Council at 10 years: retrospect and prospects. *University of British Columbia law review* 40 (1), s. 121–194.

KONYSHEV, Valery – SERGUNIN, Alexander (2014). Russia's Policies on the Territorial Disputes in the Arctic. *Journal of International Relations and Foreign Policy* 2 (1), s. 55–83.

KOVALEV, A. Aleksandr (2004). *Contemporary issues of the law of the sea: Modern Russian approaches*. (Utrecht: Eleven International Publishing).

Kremlin (2008). *The Foreign Policy Concept of the Russian Federation* (<http://archive.kremlin.ru/eng/text/docs/2008/07/204750.shtml>, 7. 4. 2015).

KUERSTEN, Andreas (2015). How To Secure The American Arctic. *Forbes*. *Forbes* 24. 3. 2015 (<http://www.forbes.com/sites/realspin/2015/03/24/how-to-secure-the-american-arctic/3/>, 10. 4. 2015).

LYČKA, Zdeněk (2008). Grónsko. *Mezinárodní politika* 32 (8), s. 12–16.

LUNDESTAD, Ingrid (2009). Comment on the US Arctic region policy document. *Geopolitics in the high North* (http://www.geopoliticsnorth.org/index.php?option=com_content&view=article&id=154:comment-on-the-us-arctic-region-policy-document&catid=36&Itemid=104, 10. 4. 2015).

ŁUSZCZUK, Michał (2012). Nordic Approach(es) towards the Arctic Affairs: between Convergence and Divergence? In: Czarny, Ryszard M. – Kubiczki, Radosław – Janowska, Annieszka – Czarny, Roman S. a kol., *The Northern Spaces – Contemporary Issues* (Warsaw: Scandinavium), s. 65–82.

LUKÁŠEK, Libor (2011). *Mezinárodní právo v komentovaných dokumentech* (Praha: Karolinum).

MACKRAEL, Kim (2012). Canada, Denmark closer to settling border dispute. *The Globe and Mail* 30. 11. 2012 (<http://www.theglobeandmail.com/news/national/canada-denmark-closer-to-settling-border-dispute/article5831571/?page=all>, 15. 4. 2015).

MAGNASON, Svein (2014). Hans Island dispute eases. *NORA Region Trends* (<http://www.noraregiontrends.org/politics/politicalnews/article/hans-island-dispute-eases/87/neste/4/> 27. 8. 2015).

MATZ-LÜCK, Nele (2009). Planting a Flag in Arctic Waters: Russia's Claim to the North Pole. *Goettingen Journal of International Law* 1, s. 235–255.

MEDVEDĚV, Dmitrij (2008). *Russia: Basics of the state policy of the Russian Federation in the Arctic for the period till 2020 and for a further perspective* (<http://www.arcticgovernance.org/russia-basics-of-the-state-policy-of-the-russian-federation-in-the-arctic-for-the-period-till-2020-and-for-a-further-perspective.4651232-142902.html>, 7. 4. 2015).

MERED, Mikå (2014). Denmark/Greenland's joint claim over the North Pole. Polarisk Group 15. 12. 2014 (<http://www.polarisk-group.com/blog/polarisk-reaction-denmark-greenland-claim-north-pole-un-clcs>, 15. 4. 2015).

Ministry of Foreign Affairs of Denmark (2011). *Denmark, Greenland and the Faroe Islands: Kingdom of Denmark Strategy for the Arctic 2011–2020* (http://um.dk/en/~/_/media/UM/English-site/Documents/Politics-and-diplomacy/Greenland-and-The-Faroe-Islands/Arctic%20strategy.pdf, 19. 4. 2015).

Ministry of Foreign Affairs of Denmark (2014). *Denmark and Greenland will today file a submission regarding the continental shelf north of Greenland* 15. 12. 2014 (<http://um.dk/en/news/newsdisplaypage/?newsid=71574e42-6115-4d16-9c8a-4c056f8603f3>, 18. 4. 2015).

MOUNT, S. Graeme (2013) Hans Island. *Historica Canada* (<http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/hans-island/>, 15. 4. 2015).

MURRAY, P. Adam (2015). Mission Impossible: A New U.S. Icebreaker. *The Maritime Executive* 24. 2. 2015 (<http://www.maritime-executive.com/features/mission-impossible-a-new-us-icebreaker>, 10. 4. 2015).

NILSEN, Thomas (2009). Limits of Norway's Arctic seabed agreed. *Barents Observer* 16. 4. 2009 (<http://barentsobserver.com/en/node/19278>, 20. 4. 2015).

Norwegian Ministry of Foreign Affairs (2006a). *The Norwegian Government's Strategy for the High North* (<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/strategien.pdf>, 20. 4. 2015).

Norwegian Ministry of Foreign Affairs (2006b). *Agreed Minutes on the Delimitation of the Continental Shelf beyond 200 Nautical Miles between the Faroe Islands, Iceland and Norway in the Southern Part of the Banana Hole of the Northeast Atlantic* 21. 9. 2006 (<https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/Agreed-Minutes/id446839/>, 20. 4. 2015).

Norwegian Ministry of Foreign Affairs (2009). New Building Blocks in the North 7. 4. 2009 (https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/north_blocks/id548803/, 21. 4. 2015).

Nunatsiaq News (2012). *Canada-Denmark agree on boundary between Ellesmere and Greenland* 29. 11. 2012 (http://www.nunatsiaqonline.ca/stories/article/65674canada-denmark_agree_on_maritime_boundary_in_the_arctic/, 15. 4. 2015).

NOVOTNÝ, Jiří a kol. (1986). *Antarktida, Arktida a Oceánie* (Praha: Geodetický a kartografický podnik).

ONDŘEJ, Jan (2002). *Právo mezinárodních prostorů* (Praha: Vodnář).

OSN (1982). *Úmluva OSN o mořském právu* (http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf, 10. 3. 2015).

OSN (1998). *The United Nations Convention on the Law of the Sea (A historical perspective)* (http://www.un.org/depts/los/convention_agreement

s/convention_historical_perspective.htm, 2. 2. 2015).

OSN (2002a). *Denmark: Notification regarding the submission made by the Russian Federation to the Commission on the Limits of the Continental Shelf* (http://www.un.org/Depts/los/clcs_new/submissions_files/rus01/CLCS_01_2001_LOS__DNKtext.pdf, 7. 4. 2015).

OSN (2002b). *Canada: Notification regarding the submission made by the Russian Federation to the Commission on the Limits of the Continental Shelf* (http://www.un.org/Depts/los/clcs_new/submissions_files/rus01/CLCS_01_2001_LOS__CANtext.pdf, 7. 4. 2015).

OSN (2002c). *United States of America: Notification regarding the submission made by the Russian Federation to the Commission on the Limits of the Continental Shelf* (http://www.un.org/Depts/los/clcs_new/submissions_files/rus01/CLCS_01_2001_LOS__USAtext.pdf, 7. 4. 2015).

OSN (2002d). *Commission on the Limits of the Continental Shelf (CLCS) Outer limits of the continental shelf beyond 200 nautical miles from the baselines: Submissions to the Commission: Submission by the Russian Federation* (http://www.un.org/depts/los/clcs_new/submissions_files/submission_rus.htm, 7. 4. 2015).

OSN (2006). *Receipt of the Submission Made by Norway to the Commission on the Limits of the Continental Shelf* (http://www.un.org/depts/los/clcs_new/submissions_files/nor06/clcs_07_2006_lose.pdf, 20. 4. 2015).

OSN (2007). *Russia's Reaction to the submission made by Norway to the Commission on the Limits of the Continental Shelf* 21. 2. 2007 (http://www.un.org/depts/los/clcs_new/submissions_files/nor06/rus_07_00325.pdf, 20. 4. 2015).

OSN (2014a). *Submissions, through the Secretary-General of the United Nations, to the Commission on the Limits of the Continental Shelf, pursuant to article 76, paragraph 8, of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982* (http://www.un.org/depts/los/clcs_new/commission_submissions.htm, 20. 2. 2015).

OSN (2014b). *Commission on the Limits of the Continental Shelf (CLCS) Outer limits of the continental shelf beyond 200 nautical miles from the baselines: Submissions to the Commission: Partial Submission by Canada* (http://www.un.org/depts/los/clcs_new/submissions_files/submission_can_70_2013.htm, 15. 4. 2015).

OSN (2015). *Chronological lists of ratifications of, accessions and successions to the Convention* (http://www.un.org/depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm, 2. 2. 2015).

PALIČKOVÁ, Lucie (2011) Ropa a plyn v Arktidě. *PRO-ENERGY magazín* 5 (1), s. 66–69.

PEDERSEN, Torbjørn (2006). The Svalbard Continental Shelf Controversy: Legal Disputes and Political Rivalries. *Ocean Development & International Law* 37 (3), s. 339–358.

PETERSEN, Nikolaj (2009). The Arctic as a new arena for Danish foreign policy: the Ilulissat initiative and its implication. *Danish foreign policy yearbook* 44, s. 35–78.

PROCHÁZKOVÁ, Petra (2014). Rusko se začíná opevňovat v Arktidě. *Lidové noviny* 6. 12. 2014, s. 6.

ROTHWELL, R. Donald (1996). *The polar regions and the development of international law* (Cambridge University Press).

ROTHWELL, R. Donald (2008). The Arctic in International Law: Time for a New Regime?. *ANU College of Law Research Paper* 8 (37), s. 8–37.

ROBINSON, J. Lewis (2013). Northwest Passage. *The Canadian Encyclopedia* 8. 12. 2013 (<http://thecanadianencyclopedia.ca/en/article/northwest-passage/>, 11. 4. 2015).

ROMANCOV, Michael (2008). Čí je Arktida? *Mezinárodní politika* 32 (8), s. 4–7.

SOMMERKORN, Martin – HASSOL, Joy Susan (2009). Arctic climate feedbacks: global implications. *World Wildlife Fund* (http://www.wwf.se/source.php/1260148/Arctic%20Climate%20Feedbacks_%20Global%20Implications_2009_Executive%20summary.pdf, 30. 1. 2015).

STEENHARD, Rens (2012). Hans Island: Crisis in the Arctic? *Peace Palace Library* 23. 2. 2012 (<http://www.peacepalacelibrary.nl/2012/02/hans-island-crisis-in-the-arctic/>, 25. 4. 2015).

ŠANC, David (2011). Mezinárodní management Antarktidy a Arktidy. In: Piknerová, Linda a kol., *Globální vládnutí: Vybrané problémy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 234–255.

TESAŘ, Filip (2008). Arktická bezradnost. *Mezinárodní politika*, 32 (8), s. 7–9.

The Governor of Svalbard (2012). *Svalbard Treaty* 14. 6. 2012 (<http://www.sysselmannen.no/en/Toppmeny/About-Svalbard/Laws-and-regulations/Svalbard-Treaty/>, 20. 4. 2015).

The White House (2009). *National Security Presidential Directive and Homeland Security Presidential Directive* (<http://fas.org/irp/offdocs/nspd/nspd-.htm>, 10. 4. 2015).

The White House (2013). *National Strategy for the Arctic Region* (https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/nat_arctic_strategy.pdf, 10. 4. 2015).

THOMAS, Jason (2014). Should the United States ratify the UN Law of the Sea?. *Council on Foreign Relations* 11. 11. 2014 (<http://www.cfr.org/treaties-and-agreements/should-united-states-ratify-un-law-sea/p31828>, 13. 4. 2015).

TIMTCHENKO, Leonid (1996). The Russian Arctic Sectoral Concept: Past And Present. *Arcic* 50 (1), s. 29–35.

UNEP (2014). *UNEP Year eBook 2014 Update - Rapid change in the Arctic* (<http://www.grida.no/publications/unep-yearbook-arctic/>, 29. 1. 2015).

USGS (2008). *Circum-Arctic resource appraisal: Estimates of undiscovered oil and gas north of the Arctic Circle* (<http://pubs.usgs.gov/fs/2008/3049/fs2008-3049.pdf>, 15. 1. 2015).

VACULČÍK, Viktor (2013). *Mořské právo* (Bratislava: Epos).

VIDAL, Johh (2012). Arctic expert predicts final collapse of sea ice within four years. *The Guardian*. 17. 9. 2012 (<http://www.theguardian.com/environment/2012/sep/17/arctic-collapse-sea-ice>, 29. 1. 2015).

WANG, Muyin – OVERLAND, E. James (2012). A sea ice free summer Arctic within 30 years. *Geophysical Research Letters* 38 (18).

WEBSTER, C. J (1951). The Growth of the Soviet Arctic and Subarctic. *Arctic* 4(1), s. 27–45. WEGGE, Njord (2011). The political order in the Arctic: power structures, regimes and influence. *Polar record* 47 (2), s. 165–76.

Who Owns the Arctic? (2015). *Canadian Arctic Island and Mainland Baselines* (<https://www.acls-aatc.ca/files/english/books/6.10.jpg>, 25. 4. 2015).

YOUNG, R. Oran (2009). Whither the Arctic? Conflict or cooperation in the circumpolar north. *Polar Record* 45 (1), s. 73–82.

7 RESUMÉ

The region above the Arctic Circle has received much attention in recent years. Global climate change together with technological development has caused that the region is becoming more accessible.

The bachelor thesis deals with the dispute over the raw materials extraction in the Arctic and its aim is to outline current development of the region and to analyse whether the current legal regime can manage territorial disputes in the High North. Another reason for such attention besides the bigger accessibility is that the Arctic offers substantial amount of mineral resources reserves. The significant problem is that the Arctic states (Norway, Denmark, US, Canada, Russia) have not defined their marine boundaries.

Legal framework in the Arctic is formed by United Nations Convention on the Law of the Sea and Arctic Council. All Arctic states have opportunity to extend their Exclusive economic zone up to 350 nautical miles if their claims are supported by scientific evidences. This thesis describes bilateral disputes on the boundaries issue. Some of them are still waiting for the resolution and some of them are successfully settled down. The thesis also describes process of EEZ prolongation.

8 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Různé definice hranic Arktidy

Příloha č. 2: Rozložení obyvatel v Arktidě

Příloha č. 3: Proměny teplot v Arktidě mezi lety 1880-2006

Příloha č. 4: Úbytek mořského ledu od roku 1979 do roku 2012

Příloha č. 5: Neobjevené zásoby ropy

Příloha č. 6: Neobjevené zásoby zemního plynu

Příloha č. 7: Jednotlivé mořské zóny

Příloha č. 8: Území nárokové Ruskem v roce 2001

Příloha č. 9: Dohoda o námořní hranici mezi USA a SSSR z roku 1990

Příloha č. 10: Návrhy Kanady a USA na hranice v Beaufortově moři

Příloha č. 11: Vymezení přímé základní linie Kanady z roku 1985

Příloha č. 12: Potencionální kanadské hranice EEZ

Příloha č. 13: Hansův ostrov v Kennedyho kanále

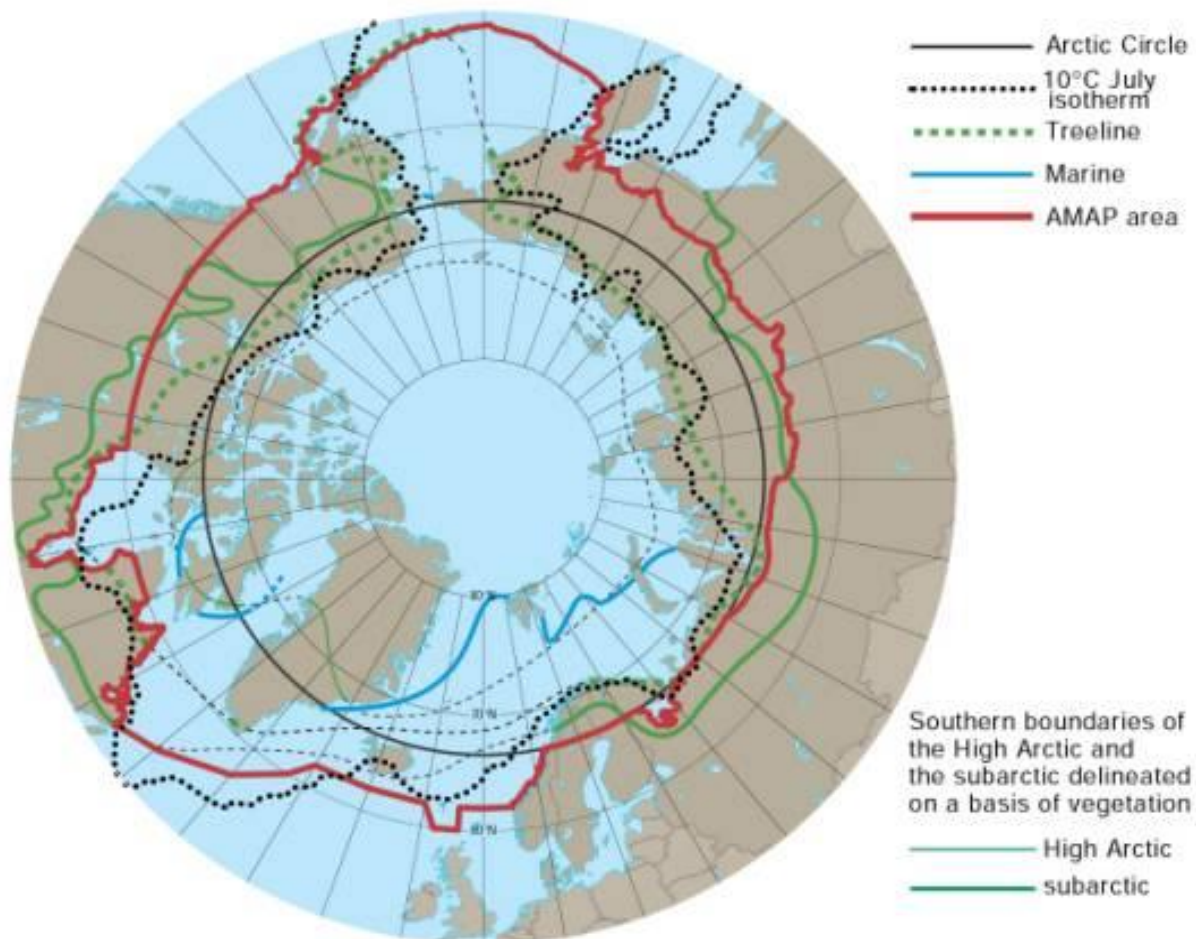
Příloha č. 14: Dánský požadavek na rozšíření EEZ z roku 2014

Příloha č. 15: Námořní hranic mezi Ruskem a Norskem v Barentsově moři

Příloha č. 16: Norské nároky v Arktidě

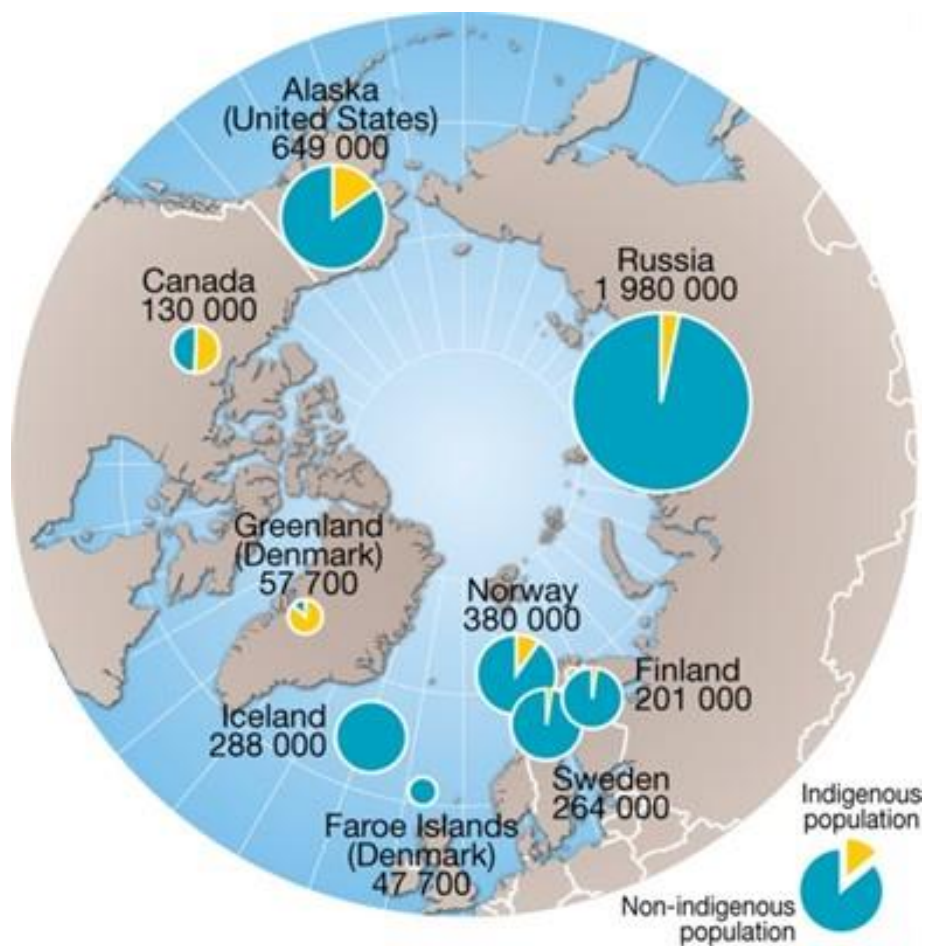
PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Různé definice hranic Arktidy

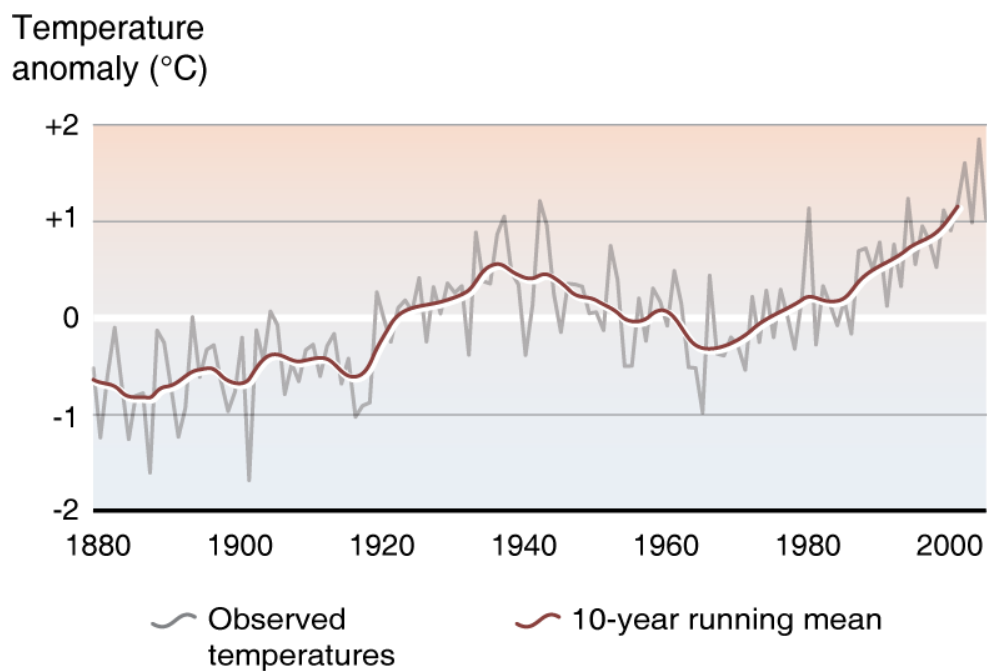
Zdroj: (AMAP 1997).

Příloha č. 2: Rozložení obyvatel v Arktidě

Zdroj: (Ahlenius 2005: 15).

Příloha č. 3: Proměny teplot v Arktidě mezi lety 1880-2006

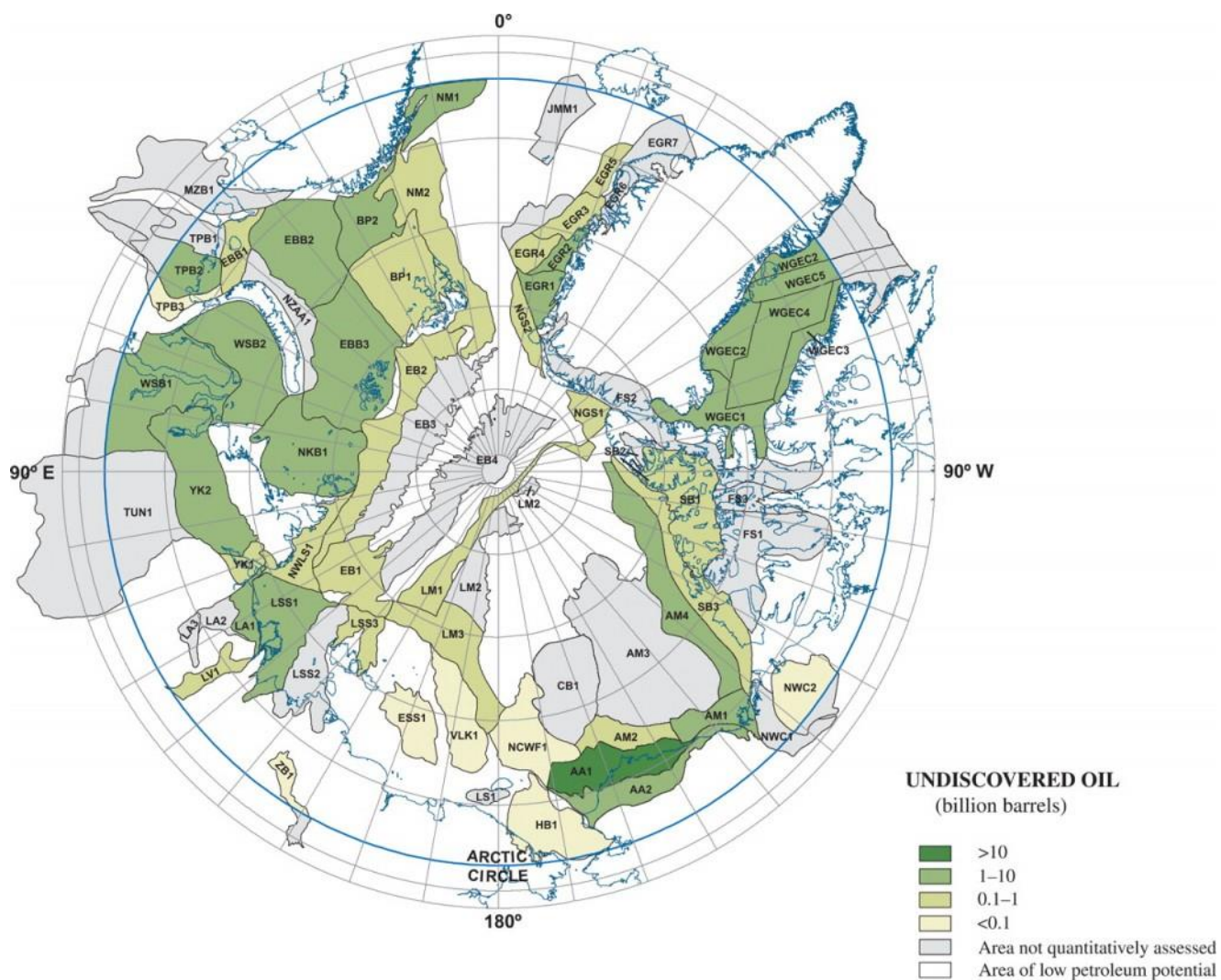
Zdroj: (GRID 2007).

Příloha č. 4: Úbytek mořského ledu od roku 1979 do roku 2012

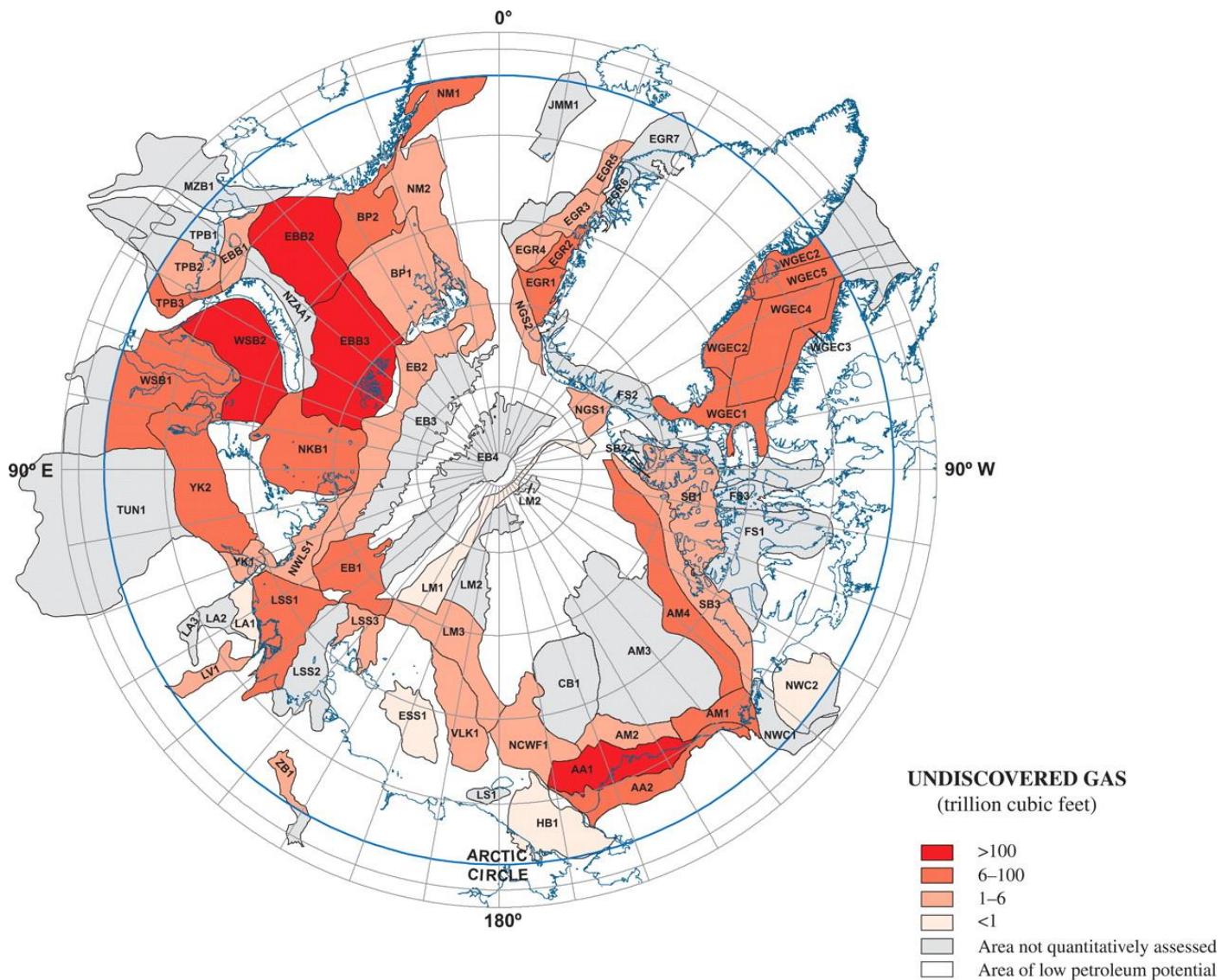
Zdroj: (UNEP 2014)

Příloha č. 5: Neobjevené zásoby ropy

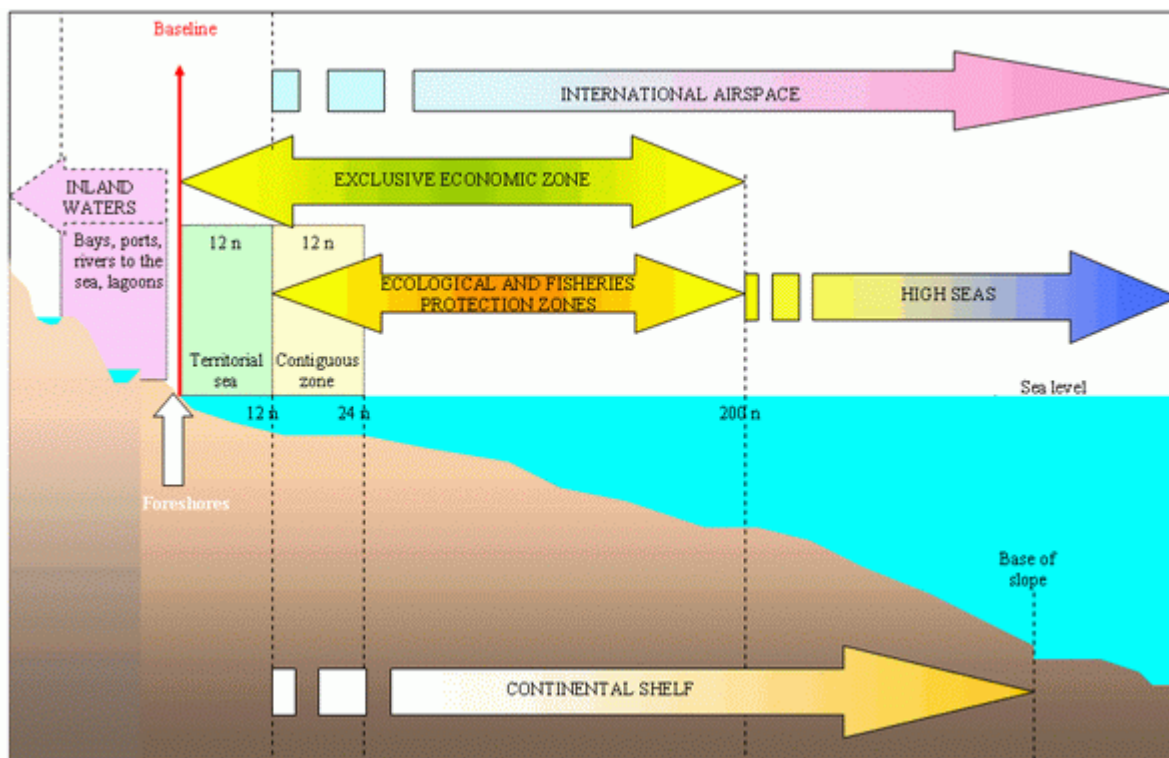
Zdroj: (USGS 2008).

Příloha č. 6: Neobjevené zásoby zemního plynu

Zdroj: (USGS 2008).

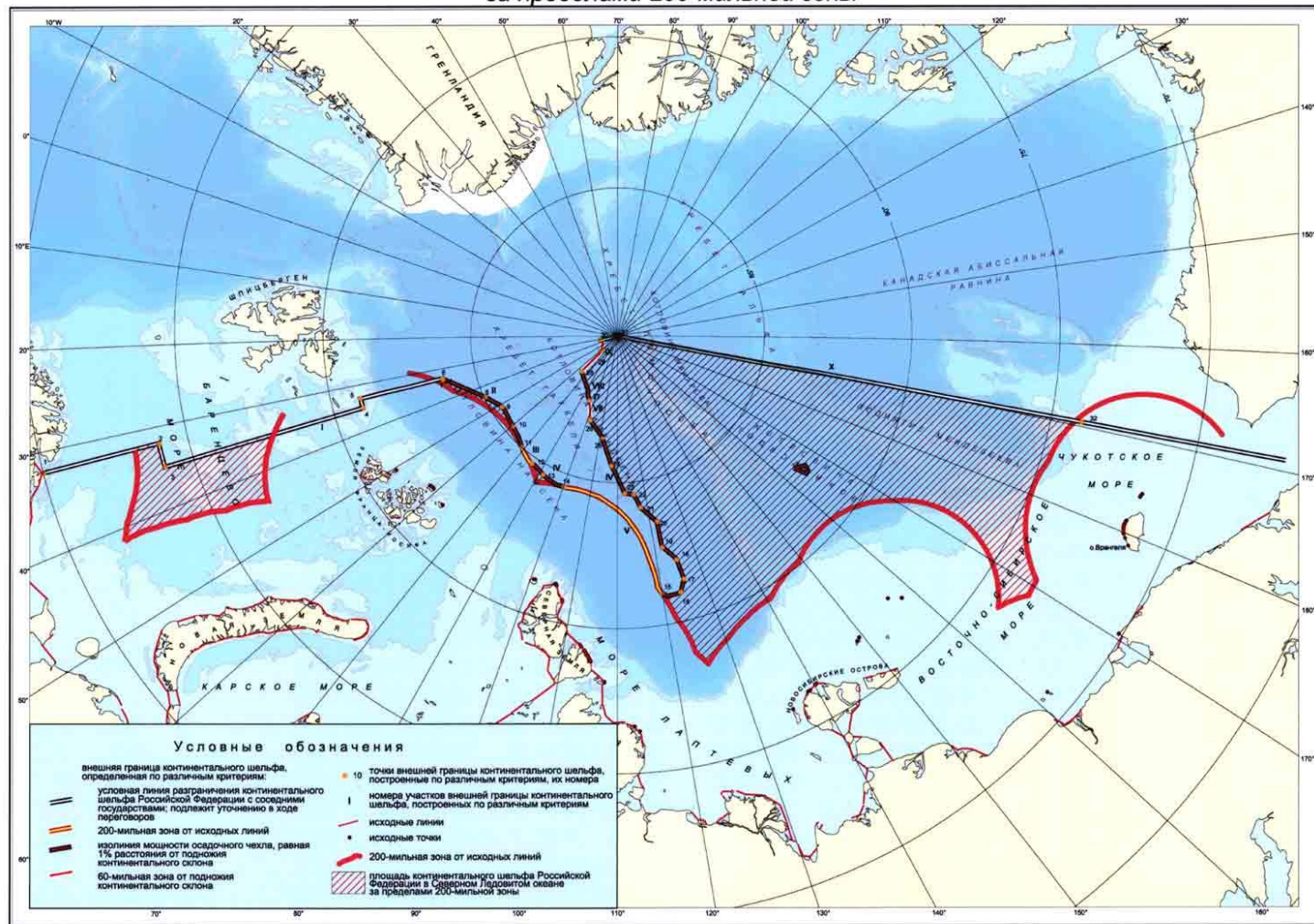
Příloha č. 7: Jednotlivé mořské zóny

Zdroj: (Cedre 2008).

Пříloha č. 8: Území nárokované Ruskem v roce 2001

Площадь континентального шельфа Российской Федерации в Северном Ледовитом океане за пределами 200-мильной зоны

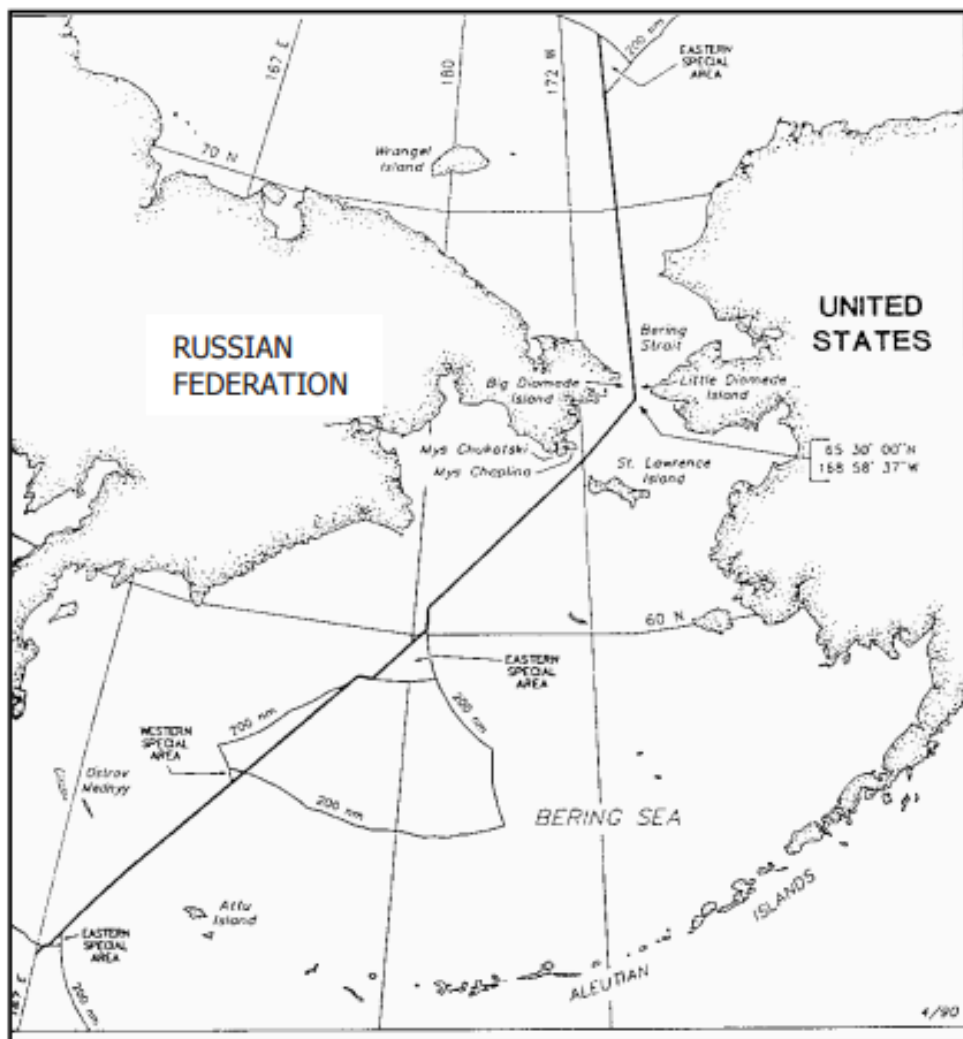

Масштаб 1 : 10 000 000

Map 2

Zdroj: (OSN 2002d).

Příloha č. 9: Dohoda o námořní hranici mezi USA a SSSR z roku 1990

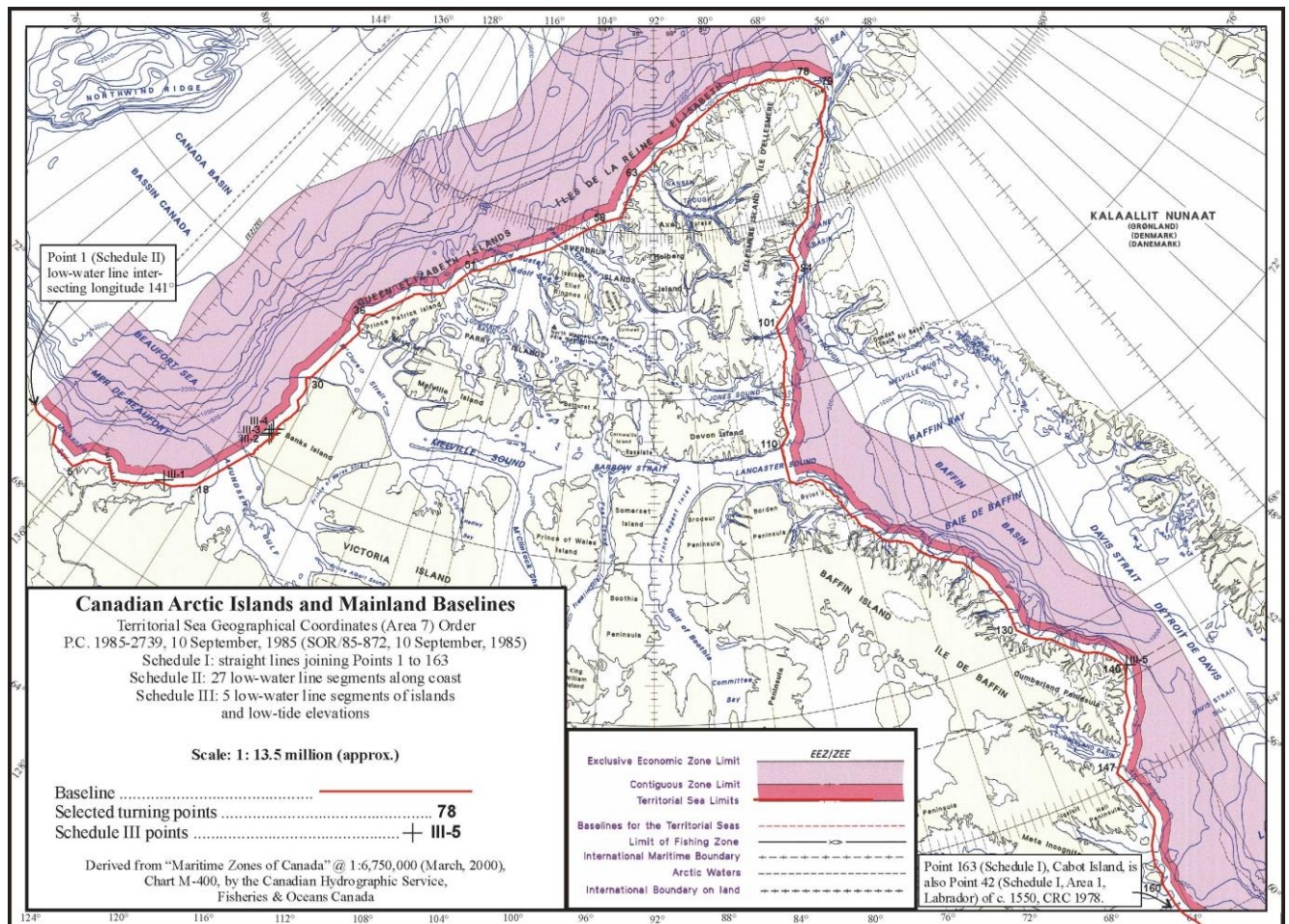
Zdroj: (Kaczynski 2007).

Příloha č. 10: Návrhy Kanady a USA a hranice v Beaufortově moři

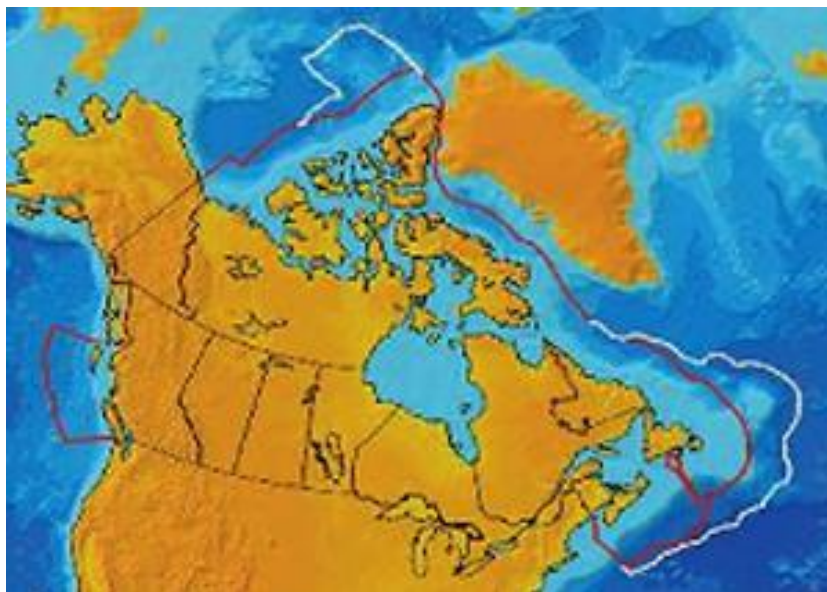
Zdroj: Kaplan (2011).

Příloha č. 11: Vymezení přímé základní linie Kanady z roku 1985.

Zdroj: (Who Owns the Arctic? 2015).

Příloha č. 12: Potencionální kanadské hranice EEZ

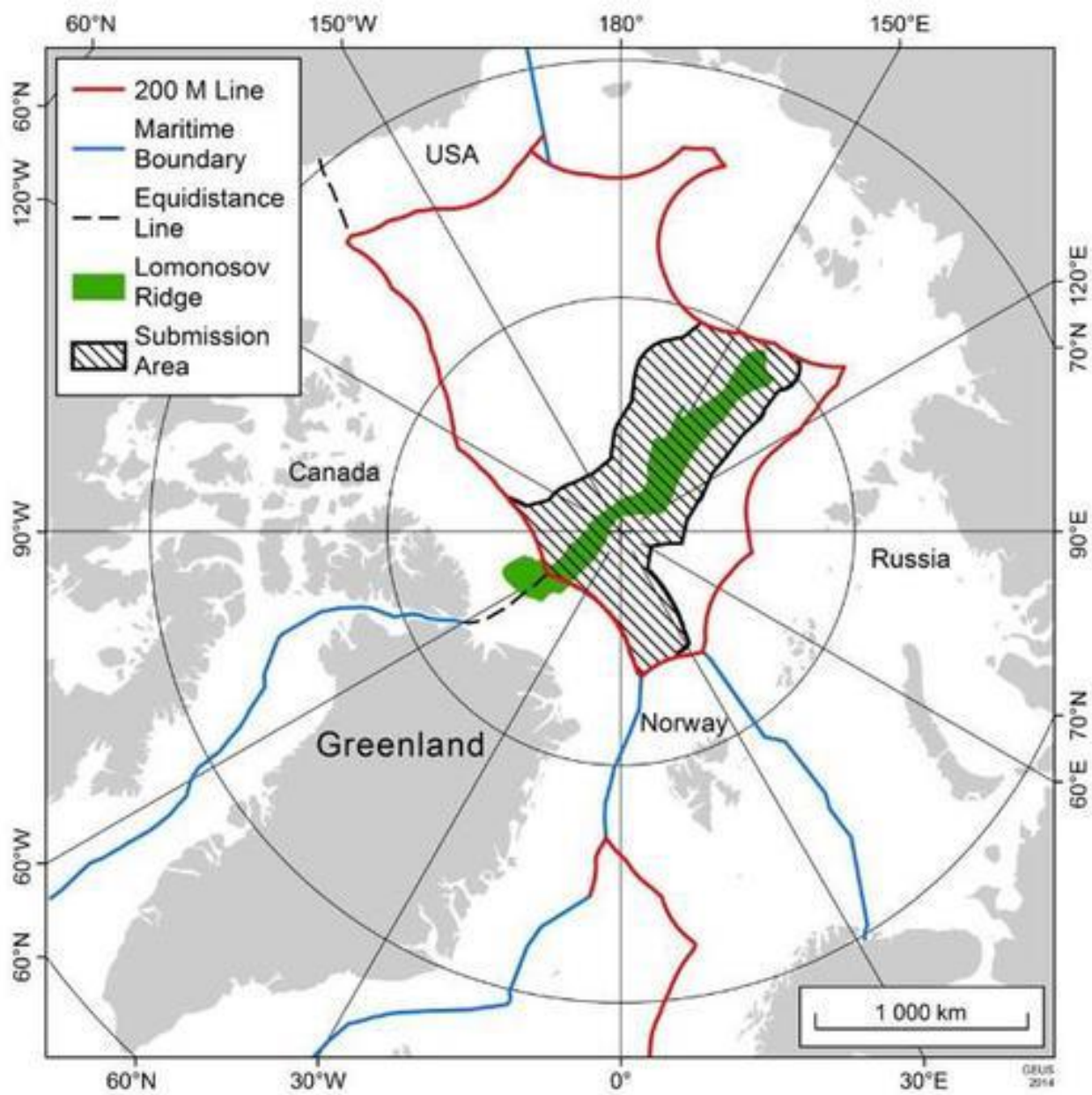
Zdroj: (Government of Canada 2009b).

Příloha č. 13: Hansův ostrov v Kennedyho kanále

Zdroj: (Steenhard 2012).

Příloha č. 14: Dánský požadavek na rozšíření EEZ

Zdroj: (Mered 2014).

Příloha č. 15: Námořní hranic mezi Ruskem a Norskem v Barentsově moři

Zdroj: (Howard 2011).

Příloha č. 16: Norské nároky v Arktidě

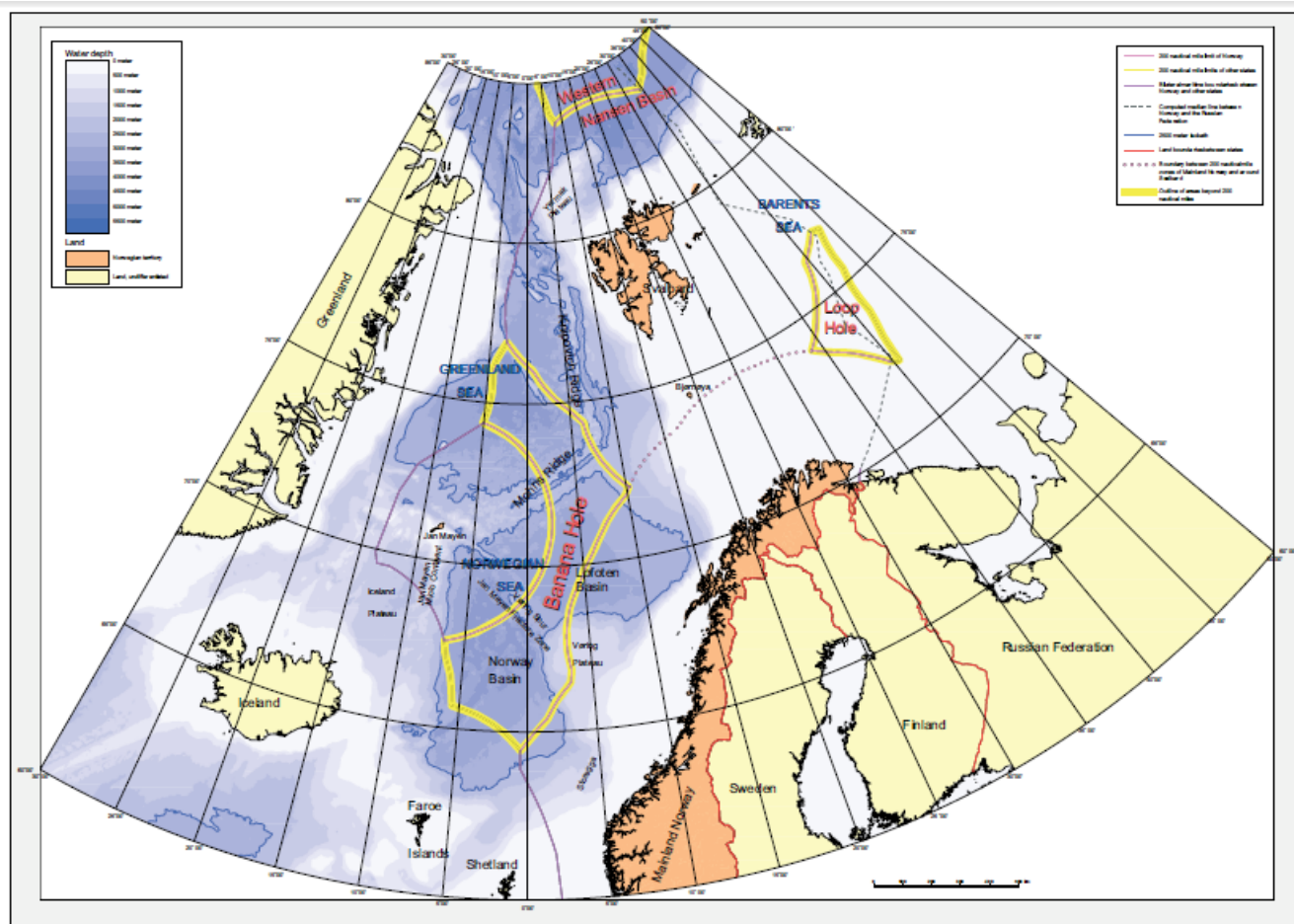

Fig. 1. Overview of the three maritime areas beyond 200 nautical miles in the Arctic Ocean, the Barents Sea and the Norwegian Sea.

Zdroj: (OSN 2006).